بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

حُسن تا دارد از حیا تعویذ
عشق را هم بود وفا تعویذ

آفتِ حسن و عشق چون هوس است
هر دو را باید از حیا تعویذ

دمِ عیسیٰ سبا نمود مگر تو
زلفت آویخت بر صبا تعویذ

خاکساری پناهِ ما شده است
داده عشقت بپای ما تعویذ

بهرِ دل به ز داغ حرزے نیست
مکن از جائے خود جدا تعویذ

خیر خواهی فسونِ ما به بلا است
این بود این زهر بلا تعویذ

تا توانی دعائے یاران کن
که مرا گشت این دعا تعویذ

با دعا یار کن تصدق را
تا شود چهره با قضا تعویذ

بهتر از راستی پناهے نیست
این بود در رهِ خدا تعویذ

من و میخانه که مستانش
همه دارند از بلا تعویذ

همه جا لازم است چون مجذوب
از حیا حرز و از وفا تعویذ

عمرے اگرچه از من بیدل رمید یار
شکرِ خدا که بر سرم آخر رسید یار

انگشت منکر تو ز انگشت قفل ماه
ها گشوده بهر تو با این کلید یار

کفر است ناامید شدن از عطائے دوست
این نکته را بگوش دو عالم کشید یار

نومید چون شوم که تواند به نیم لطف
در هر دو نشئه ساخت مرا رو سفید یار

دانسته شد که مطلبش آزاد کردن است
ما را برائے لعنت خود تا خرید یار

درخواست از برائے گنهگار مے شود
این جامه را بقامتِ مستان برید یار

بعون خدا تو قطب الاقطاب و مطلوب و صناع حبیب و محبوب

این نسخه خوب کلام مرغوب نظیر دیوان خواجه حافظ شیرازی

الموسوم به

دیوان مجذوب

مورخہ سنہ ۱۰۶۶ھ

از ردیف ذ تا آخر میم

منقول از کتبخانہ حکیم میرزا نورعلی صاحب بدعلی دواخانہ واڑی جنکشن

حیدرآباد (دکن)

مطبوعہ حیدری پریس لاہور اندرون موچی دروازہ

شادی نگر که تا همه را شادمان بساخت
مالک زبانه کش شد و رضوان شگفته رو
بست و بنده را به جهنم نمی برند
اندیشه نیست یکسر سوزن ز تیر خصم
خیر است عاقبت شب معراج شاهد است

چون اضطراب از همه رفت آمد امید یار
تا گشت رهنمای شفیق و سعید یار
ساقی بیا که داد مرا این نوید یار
آن سینه را که گشت کلام مجید یار
با گوش خود ز دوست جانا شنید یار

اے دل شگفته باش که کام ہم بکام تست
مجذوب مژده باد که اینک رسید یار

ساقیا آن آب گلناری بیار
آن بلائے ننگ و نام و زہد را
گر بیا راست بر سر کار آورد
تا بکے دل از ریا باشد کثیف
بجان من هر چند مے خواب آورد
باده هر چند آفت هوش است و عقل
غم ز خاطر باشے لطفے ببر
آبرو خواهی طمع را سر ببر
از طبیب عشق چون پرسی نشان

غم مخور برخیز تا داری بسیار
از برائے رند بازاری بیار
سوختم از ننگ پیکاری بیار
بہر سوزان آتش جاری بیار
کرده ام پرشوق بیداری بیار
ما نمی خواهیم هوشیاری بیار
با خبر زیں سقف زنگاری بیار
ورنه تاب خفته خواری بیار
هست در کارت بیماری بیار

تا توانی بر در ش مجذوب وار
اشک و آه و ناله و زاری بیار

در پیش اختیار تو مارا چه اختیار
باشد که گشت والد و سرگشته آفتاب
تدبیر دست و پا زدن عقل منظرات

در ملک پادشاه گدا را چه اختیار
این ذره هائے بے سر و پا را چه اختیار
در [illegible] بیگرانه شنا را چه اختیار

با مهر و ماه حوصلهٔ آں جمال نیست
با نورِ آفتاب سها را چه اختیار

چوں دست دوست داشت پریشانِ خلش را
در پیچ و تابِ زلفِ دوتا را چه اختیار

چوں ترکِ غمزه دست بیغما بر آورد
جلّادیِ نگاهِ بلا را چه اختیار

خواهی بلطف باش بخواه نازکن
ما را در اختیارِ تو یا را چه اختیار

بیمارِ عشق عیبِ مسیحا چرا کند
چوں درد بے دواست دوا را چه اختیار

جائے که بادشاه گدائے شما بود!
مجذوب بے نوائے شما را چه اختیار

عشق در طینتِ من چوں موجِ دریا بیقرار
موج را در بیقراری ما نباشد اختیار

من نمی گویم که وا ندارد اختیارِ گل ترا
بادہ پنداری که هستی همچو مستِ نشئه دار

اختیارِ جزوی داری که گوئی هست نیست
همچو آں ماهی که آید خود بروں از آبشار

از رهِ انصاف آں صوفی بصافِ باغ گفت
اختیار هست اختیار است اختیار است اختیار

عقلِ خود را از گدازِ عشق چه پروا کن
سالکش از آهن تواند ساخت تیغِ آبدار

عقلِ پُر تدبیر را هر چند اسباب است جمع
عشقِ ساماں سوز را هر چند امکاں نیست کار

تندبادِ عشق پیش از شعلهٔ ادراکِ عقل
میتواند عالمے را ساختن با یک شرار

چوں گذشت برلبِ دریا فتد از راهِ دل
با توکّل دل بدریا کرده خاطر جمع دار

گرچه از طرزِ غزل گفتن بدور افتاده ام
میتوانم باز آمد چونکه دارم اختیار

سایه دارم پیشِ تو اے آفتابِ سایه دار
تا تو بالا میکشی چوں من نگاهم سایه‌ام

ماه را هرگز ندیدم سرو قد و لاله رنگ
یا که خورشیدے بگیرد بر سپهرش بے قرار

هر کجا هستم خیالت سیرِ گلزارِ من است
زلفِ سنبل چشمِ نرگس چهرهٔ گل عارضِ بهار

گر بیدارم را در حسرت آں بہ تماشائے دیگر است
با گلِ خورشید نرگس تر نشاید لاله زار

از کفِ مجذوب ما دل ساده رویاں مے برند
از کفِ من خطِ عنبر فام و حسن سکه دار

بردی دلِ من تبا نگهدار
حقّت بود از بلا نگهدار

دل دادی و دلِ ربودی از من
در خاطرت ایں ادا نگهدار

کاسے بجز از وفا نداریم
دستِ تو هم از بلا نگهدار

در خامهٔ قدرتت خطا نیست
یارب دلِ مِلم از خطا نگهدار

خوش گفت به خستهٔ طبیبے
خود را بره و از وفا نگهدار

تا بهره خوری ز آشنائی
حقِ نمک و وفا نگهدار

افتاده بسر هوائے وصلت
در دامنِ صبر پا نگهدار

بلبل مشو از بهار نومید
این ست رسیده جا نگهدار

تا شاه نشین کنی دلت را
پاکیزه و با صفا نگهدار

اے باد بگو بکبک خرّم
شهباز رسیده جا نگهدار

مجذوب ازاں خزینهٔ لعل
بخشے ز برائے ما نگهدار

آهوئے فیض را نکند بوالهوس شکار
کے شوقِ خلوت کند جز بکس شکار

غیر از نگار تا که ز خوباں ربوده دل
خورشید و ماه را نکند هیچکس شکار

جز دل که یافت معرفت از آشیانِ دل
عنقا ندیده ام که کند با قفس شکار

روشن بود بوقتِ مناجات شمع دل
در کوه طور نیست بغیر از قبس شکار

کوشش بقدر خود کن و امیدوار باش
بے جستجوئے چاره نگردد بکس شکار

واعظ که مے زند رهِ مردم بگفتگو
ایں اژدها نگر که کند با نفس شکار

دستار و ریش اگر نه فریبد مرید را
آگه شود ز دام نه خار و نه خس شکار

ستیزطاں مگو مقید آں طوقِ لعنت است
کہاں پیر سگ ہمیشہ کند وسترش شکار

مجذوب دل مدہ بہ تمنا کہ ہیچکس
آہوئے فیض را نکند باہوس شکار

کمندِ زلفِ کجت کردہ باورا تسخیر
نگاہ صف شکنت آب کردہ زہرۂ شیر

زدامِ زلفِ بلندت کہ میتواند جست
کہ سعی کنند دریں حلقۂ ماہ در زنجیر

ہزار حلقہ و ہر حلقہ اش ہزار اسیر
فدائے سرِ شکنش ہمچو من ہزار اسیر

تو خواہ در تقسیم دار و خواہ در کشش
کہ من بدامِ تو افتادہ ام بہ نیم نفیر

غمت کہ از غمِ دنیا و آخرت طاقت
خلاص کردہ مرا از غمِ قلیل و کثیر

چہ ماضی است لباس ہمہ چہ کہنہ و نو
چو رفتن است حیات ہمہ چہ زود چہ دیر

بعمرِ رفتہ تاسف چہ سود سے بخشد
بروں چو رفت دگر باز پس نیاید تیر

چہ دل نہیم باین کہنہ دیر تنگ و خراب
کہ عنقریب کنندش زخشت ما تعمیر

و سے کہ دادہ جہانش آب و رنگِ فریب
شگفتگی نشناسد چو غنچۂ تصویر

بکارِ ہم ہمہ اجزائے دہر در کار اند
بیکدگر ہمہ را بستہ اند چوں زنجیر

بہشت را بہ تصورے تواں سنجید
ضمیرِ صاف دلان را مگر کنم تصویر

بہشت را بہ تمنا سے دہند بکس
مگر بہ بندۂ خوش اعتقاد پاک ضمیر

زراز انجم و افلاک انکس آگاہ است
کہ بستہ ایں ہمہ دیوانہ را بہ یک زنجیر

بہر چہ چیز تو باشد شتاب کن مجذوب
کہ گفتہ اند بسے آفت است در تاخیر

درسرم نیست بجز سرِ تو سودائے دگر
دردلم نیست بغیر از تو دل آرائے دگر

بولائے تو کہ سرمایۂ ہر معرفت است
جز تولائے تو ام نیست تولائے دگر

جز وصالِ تو کہ نایافتنش کفرِ دل است
کازم در دل اگر ہست تمنائے دگر

نیست روزے که درین میکده از بادهٔ عشق
بر زبان ها بفتد قصهٔ رسوائے دگر

خرم آن بادیه پیما که دلِ تنگش را
برده سودائے تو هر لحظه به صحرائے دگر

روشن آن چشم که در میکدهٔ صاف دلان
هر زمان محو کنندش به تماشائے دگر

خوشدل آن بیدلِ شوریده که طفلانِ دیار
هر زمان از پیش افتند بغوغائے دگر

کارِ امروز تو هر روز بفردا افتاد
تا چه پیش آورد ایں دوسه فردائے دگر

گر توانی بسرِ خواهش خود پائے نهاد
راست بر منزلِ مقصود نهی پائے دگر

رو گدائے درِ دل شو که باقبال بلند
هر دمت مژدهٔ فتحے رسد از جائے دگر

گرچه بیفائده باشد غمِ دنیا مجذوب
ایں غمِ هیچ تو هم بر سرِ غمهائے دگر

دل از کف داده را یارانِ کے نامهربان بهتر
تبسم مست و پیمانِ تغافل سرگراں بهتر

شبے کز غیر بشناسد گرفتارِ بلاکش را
گر اندازیش بجائے سنگ امتحاں بهتر

ز دل تا میتوانی در دلِ شب آه را سر ده
که حکم انداز گر نزدیک باشد بر نشاں بهتر

سخاوت شاه منت را قناعت با همت را
کرم اعلاست اما هست استغنا ازاں بهتر

نه مستاں را ملامت کن نه زاهد را دل آزاری
نباشد گر دلت اندیشه ناکت ایں آں بهتر

مکن منع از درِ میخانه ام با ننگ تا داقی
که سر بر آستانے سوده ام از آسماں بهتر

اگر مجذوب چوں خورشید عالم گیر شهرت شد
مرا در کنجِ عزت عالمے باشد ازاں بهتر

دشنام دوست خوشتر از حرفِ خوشترِ غیر
زهرے که آید از دوست خوشتر ز شکرِ غیر

از فقر و فاقه مردن بهتر که منت خلق
در زیرِ خاک بودن بهتر که بر درِ غیر

در خانهٔ توکل چل سال عیش کردم
دیگر مراد جستن کفر است از درِ غیر

با صد هزار منت هر چند صبر کردیم
با ما نشد موافق طبع ستمگرِ دوست

هرگز دلم نه شد دشمن به هیچ دشمن
کز حرف آشنائی بودی بدفتر غیر

میراث خوار منعم چون مرگ در کمین است
دیگر چه خیر بیند بیچاره از زر غیر

شعر بلند مجذوب از هر دلے برد زنگ
هر چند پست باشد طبع مکدر غیر

رفت اگر مجنون ازین صحرا به هامون دگر
عشق لیلی را بود هر ذره مجنون دگر

هر نفس مجنون دیگر از بیابان جنون
میرود با حسرت لیلی به هامون دگر

تا نیفتد غمزه شوقش ز مشق التفات
در دلم هر دم به تقریبے کند خون دگر

از شکنج دام تا فکر رهائی من کنم
میکند از نو گرفتارم با فسون دگر

دل پر از امید و خاطر جمع با هم سینه صاف
غیر ازین در بزم مستان نیست قانون دگر

حیرت از گم گشتن قارون و گنج او مکن
مے رود هر روز نش از دنبال قارون دگر

مے بکش مجذوب فرصت دان که در هر چرخ روز
روزگار دیگر است و دور مجنون دگر

زہے بحسن و ملاحت ز دیگران ممتاز
بغمزه هوش فریب و بعشوه مهر طراز

کرشمه ساز و تمنا فریب و وعده خلاف
بهانه جوئے و جگر خون کن و سراپا ناز

نگاه دزد جفا پیشه و وفا دشمن
دلیر و دلبر و دلدار و دلکش و طناز

مسلم آن که هوائے تو باشدش در سر
مرفه آنکه خیال تو باشدش دمساز

اگر نه خواهش معشوق دلربا باشد
که میکشد دل محمود را بزلف ایاز

بیا بکوئے خرابات سجده زیبا
که این گروه بیک قبله میکنند نماز

کسے که خضر توکل نمایدش ره راست
بیک طریق کند سیر در نشیب و فراز

به هیچ جا نرسد همتے که کوتاه است
چو طائرے که بیک بال مے کند پرواز

اگر ز نسبت خارا و شیشه آگاهی
دلت چو تاب گرانی نیاورد بگداز

بکار سازی دنیا و آخرت مجذوب
بسوز عشق قناعت کن و بسوز بساز

سحرگهان که موذن بر آورد آواز — کنند بر رخ دلها در عنایت باز
کشند ناله مناجاتیان بعالم قدس — زنند بر صف سکان آگهان صلای نماز
کشد بروی کواکب نقاب پرده نور — شود سفیده سیاهیش زنگیه گر ممتاز
گلاب صبح کند شست و شوی سر بر خواب — نوای مرغ به پرواز دل کند پرواز
دران زمان ز دل ناتوان کشم آهی — که هیچ جا نکند مکث تا به محفل راز
بکام دل به همان ناله کار را سازم — بعون مرحمت کارساز بنده نواز
هزار شکر که کارم بکام احباب است — رقیب رفته ز من دست دوستان همساز
بدی ندیده کس از فال نیک نیت خیر — همیشه کار من این دو شیوه یافته ساز
ز خواب بخت بلندم نهنگ آمده است — کجاست مطرب خوش لهجه بلند آواز
بیار باده که از یک بهشت می‌خیزد — هوای جنت تبریز و گلشن شیراز
سزد که باز نباشد بزور خود مغرور — دران هوا که بمنقار [illegible] رسد پرواز

بشعر دلکش مجذوب تا که گوش کند
دران مقام که حافظ بر آورد آواز

بده ساقی شراب ناب تبریز — که دارد [illegible] تبریز
نشانها صبح و عید نشاط شب قدر — [illegible] تبریز
ز [illegible] بیاد — نسیم [illegible] خواب تبریز
شد از [illegible] حبیب [illegible] بود — که گشتم [illegible] تبریز
بگو با [illegible] ناصر — که [illegible] تبریز
الهی [illegible] برخوردار گردد — [illegible] تبریز

ز بے برگی مشو مجذوب دلگیر
که خوابے دیده ام در باب تبریز

مژدهٔ وصلم صبا آورد و گریانم هنوز
نیش بر دل مے زند اندوه هجرانم هنوز

صبح وصلم رخ نمود و نور عالم را گرفت
میکند خون در دلم خورشید تابانم هنوز

پائے تا سر پیکرم چوں شمع در آتش گداخت
بر ندارد سوز دل دست از گریبانم هنوز

سالها صحرائے دل را با جنوں پیموده ام
چوں فلک در ابتدائے ایں بیابانم هنوز

بارها از خصم بے تمکیں تحمل کرده ام
سخت مشکل مے نماید کار آسانم هنوز

چوں غمت گنجے دریں ویرانه پیدا کرده ام
منعم بے درد پندارد پریشانم هنوز

بے ریا یک عمر در میخانه خدمت کرده ام
زاهد بے دیں سگے داند مسلمانم هنوز

همچو شمعم آتش دل بر زباں افتاده است
پرده مے پوشد جنوں بر راز پنهانم هنوز

بزم دلها را پر از گلهائے رنگیں کرده ام
کامرانی هائے دیگر هست در شانم هنوز

آنچه من از التفات ایں کریماں دیده ام
گر دو عالم را بمن بخشند خواهانم هنوز

علم اگر گویم بجهل خویش پیدا کرده ام
لاف دانش میزنم البته نادانم هنوز

آیة الکرسی زبانم را کلید فتح ساخت
نیست مجذوب اگر از توفیق یزدانم هنوز

صبح شد ساقی بده جامے که باز
شد درے بر روئے ما از غیب باز

پر بده جام صبوحی تا برت
با حضور قلب بگذارم نماز

شیشه را پر مے کن و عبرت بگیر
از تماشائے سپهر شیشه باز

پیش مستاں شیشهٔ خالی ز مے
بے صفا باشد چو روئے بے نماز

چوں صراحی آنچه داری صرف کن
تا دهندت باده و باشی سرفراز

گر بسازی با قناعت همچو من
کارها سازی بلطف کارساز

ره بزاہد بستہ اند از چار سو — دلق و تسبیح و ورد و جا نماز
فیض خواہی رنج بیداری بکش — در کمین صید باشد چشم باز
کے شود بے کاہش تن دل قوی — شمع کے بر خویشتن بالد بگداز
شیشۂ دل را بدست عشق دہ — تا شوی ایمن ز سنگ حرص و آز

خاکساری پیشہ کن مجذوب وار
تا شوی پیش جواناں سرفراز

حافظ - دل من در ہوائے روئے فرخ * بود آشفتہ ہمچوں موئے فرخ

باز در اشتیاق روئے نیاز — رو نہادم بخاک کوئے نیاز
خوش نگاہان شہرہا باہم — ہمہ دارند گفت و گوئے نیاز
در خیال نیاز نامہ و مہر — گفتگو مے کنم ز روئے نیاز
کیست امروز از بتاں کو لش — نیست مشتاق گفتگوئے نیاز
نشود با نیاز من ہمہ رام — تند و تلخست بسکہ خوئے نیاز
راز دل با نیاز مے گفتم — وارہم اندیشہ از عدوئے نیاز
شہر اگر پُر شود ز مہرویاں — نکنم رو مگر بسوئے نیاز
ایں از نیاز بتان ہرجائی — بے نیازم بآبروئے نیاز

ندیم خاطر آنم کہ باشد * چو حافظ چاکر ہندوئے فرخ

مہ ندیدم بایں صفا ہرگز — مہر را نیست ایں ضیا ہرگز
گل چنیں سرخ روئے باشد — غنچہ را نیست ایں حیا ہرگز
حسن را با حیا نگہباں است — نشود عشق بے وفا ہرگز
یارب ایں خاطر شگفتۂ من — نشود از غمت جدا ہرگز
مطلب از عشق ہر کرا ہوس است — نہ برو پے مدعا ہرگز
سفر عشق کار شیر دلیست — کہ نہ پرہیزد از بلا ہرگز

آبرو پیش پادشاہے بر — کہ نگر دبارہ مبتلا ہرگز

از جفا شکوہ پیش آنکس کن — کہ نگر دبارہ بے نوا ہرگز

تا نہ نوشی شراب وسوسہ سوز — نشوی فارغ از بلا ہرگز

سجدہ را گر دے نتوانی گشت — نشوی غافل از خدا ہرگز

تا زبان و دلت یکے نہ شود — نہ بری بہرہ از دعا ہرگز

کارہا ساخت با دعا مجذوب
بے نیند کس از دعا ہرگز

مستانہ شو بخانۂ زین آشیانہ ساز — روئے زمیں ز خلق تہی خانہ خانہ ساز

از پیکرم ہنوز کفے استخواں بجاست — خواہی در آتش افگن و خواہی نشانہ ساز

تاکے دم عتاب و گر لطف میکنی — تا میرسد بزودی زودش روانہ ساز

بارے بزخم خنجر کہ ہمدوش میرود — دستے بدوش آن نہ دستی بہانہ ساز

ملول اہل موافق طبع زمانہ نیست — گر ساز عیش بے طلبی با زمانہ ساز

قانع نشین و گوشۂ غم را بیاد دوست — رشک ہزار انجمن خسروانہ ساز

خواہی کہ بر رخت در بتخانہ وا کنند — روشن چراغ دیدہ ازیں آستانہ ساز

عمرت فنا و عدم در میان گرفت — یعنی تو کار ہر دو جہاں بیبہانہ ساز

منعم بگو کہ توشۂ فردا بزر خرید — سودے ز رشک نیست تو شکرانہ ساز

مجذوب ترک صومعہ و دام و دانہ کن
ہر جا کہ خاطرت بکشد آشیانہ ساز

صیقل مرأتِ دل صہبائے گلفام است و بس — کیمیائے خوشدلی در حلقۂ جام است و بس

گفتہ ای آئیم و از بوسہ کامت میدہم — خوشدلم با آنکہ دانم فیض پیغام است و بس

آنچہ عمرت بیچ بدل را شو و نعم البدل — بادۂ گلگون و معشوق گل اندام است و بس

سخن بایست آورد که آهنگ وفا از دوست رفت — عیش ناخوش پیش مستان عین ایام است و بس

نیست آسان از بلا خود را جدا ساختن — این همه مخصوص رند دردآشام است و بس

حفظ آزادی بدست دیگر گرفتاری مبند — دانه آسودگی در حلقهٔ دام است و بس

حرص دنیا را از آسایش نباشد بهره‌ای — نشئه گر دارد این می تلخی کام است و بس

پر نزد مرغ نگاهت در فضای کوه قاف — خود نظر تنگی مکن عنقا همین نام است و بس

نیست مجذوبا ترا از غیر چشم التفات
سفله‌پرستان را نظر بر دست عام است و بس

ای پسر اهل وفا را بشناس — آشنائی کن و ما را بشناس

نظر بوالهوسان ناپاک است — چشم من خصم حیا را بشناس

نظر پاک دهد رنگ به حسن — ای جهول این همه ما را بشناس

سبب خوبی خاک در عشق تو ایم — قدر بی قیمت ما را بشناس

با توکل نظر از خلق بپوش — خالق ارض و سما را بشناس

خاک راه نجف اشرف کرد — بی‌چون راه خدا را بشناس

بعقب تافت کلنگش خیبر — قدرت شیر خدا را بشناس

جبرئیلیست که شاگرد علیست — شان پیغمبر ما را بشناس

تا به محشر نشوی سرگردان — صاحب حمد لوا را بشناس

همت از شاه خراسان اطلب — راه تسلیم و رضا را بشناس

سیر تبریز بکن بی مئی ناب — قدر این آب و هوا را بشناس

حیرت از جرأت مجذوب مکن
نظر لطف خدا را بشناس

از خم زلف کمند افگن مترس — از فریب غمزهٔ پرفن مترس

عشق در زو بیم از قاضی مکن — مے کش و از مفتی کودن مترس
مے غلامم کرد از وسواس عقل — میتوانی شد تو ہم چون من مترس
عشق را از تیغ دشمن باک نیست — آتشت آہ است از آہن مترس
با توکل اژدہا را رام ساز — از عصا در وادیِ ایمن مترس
میکشد از ظالمان چرخ انتقام — اژدہا تا ہست از بہمن مترس
راست گوئی راست باش و راست رو — از دو عالم یکسر سوزن مترس
صاف دل را از فلک اندیشہ نیست — دوست با با باش و از دشمن مترس
بر صفِ دلہا بہ تنہائی مناز — برق سوزان باش و از خرمن مترس

ہمچو مجذوب اسم اعظم یاد گیر
یا علی گوئے و ز اہریمن مترس

ز ہرچہ در نظر آید مرا حالت بس — ز عیش آنچہ بخاطر رسد خیالت بس
ز گنج خانہ چیتم شکنج زلفت بہ — ز ملک ہند و تتارم خیال خالت بس
مرا ز لعلِ لبت آرزوئے دیگر نیست — ہمین کہ دادہ بمن وعدۂ وصالت بس
بباز دل ز کف و مشورت بہ عقل مکن — درین معاملہ توفیق لایزالت بس
اگرچہ مجلس وعظت مراد آگاہی است — ہمان تأمل احوالِ پارسالت بس
شراب تلخ ہوادار عمرِ بے بدل است — ہمین نصیحت شیرین ہزار سالت بس
ولا بحلقۂ ہر در کفِ نیاز مزن — در کشادۂ داتائے کل حالت بس
مگو تمام جہان دشمن اند و من تنہا — پناہِ امن خداوند ذوالجلالت بس
بجز کمالِ ادب دم مزن ز ہیچ کمال — کہ در میانِ جوانان ہمین کمالت بس
اگر وہند سلامت بگیر قانع شو — ہمین قدر طمع از صاحبانِ مالت بس
امید بادہ پرستان ہمین بلطفِ خداست — تو محو طاعتِ خویشی ہمین وبالت بس

تمام عمر اگر کردهٔ گنہ مجذوب
شگفته باش که مهر علی مآلت بس

بفکر نرگس مست افتاده نرگس
بخواب ناز رخصت داده نرگس

ز فکر چشم خواب آلود مستت
مژه بر یکدگر بنهاده نرگس

ندارد خواب بیداری که دیده است
که پیماید به بستاں باده نرگس

بعمر خود قدح ننهاده از کف
بفکر عمر تا ننهاده نرگس

ز بیم فوت فرصت ننهد از دست
قدح را در سر سجاده نرگس

به غم دهر بے بنیاد فانی
قدح برکف زمادرزاده نرگس

اگر از فیض ساغر نیست آگاه
بفرقش از چه رو جا داده نرگس

بدور نرگس مستت چو مجذوب
بیک ساغر دل از کف داده نرگس

بیار ساقی ازاں آفت خمار عبوس
که تابد از دل ما همچو شمع از فانوس

چو دید ساقی ما از بط شراب که باز
رقم بخون کبوتر کشید و چشم خروس

بکام دل گزرد از عمر خویش تا گیری
ز دست ساده رخے ساغرے بگیر و ببوس

بنام نیک چو زاهد زباده ننگ مکن
بیا بکوئے خرابات و سیر کن ناموس

حساب سال جهاں را بقدر طفلاں پرس
چه شد بچشم تو آراست خویش را چو عروس

مشو فریفته ایں عروس شوهر کش
که کام از و نه تهمتن گرفت نے کاوس

شمار فرصت امروز کار فردا نیست
که نیست کار تو فردا بجز آه با افسوس

ازاں بفکر فرو رفته خواجه تا داند
چه شد خزینهٔ قارون و گنج دقیانوس

بلند مرتبه هرگز کسے بمکر نشد
باسماں نتوانست رفت کیکاوس

ولے بجوئے که چوں نے تمام ناله بود
نه آنکه رفت بر آوازه و تهی چوں کوس

رسید وقت که مجذوب باز با دل شاد
تحفه ها نه بساید بخاک خطهٔ طوس

دلربائے که بجز لطف نباشد کارش | صبر کن صبر که لطف است یقین آزارش
روشن آن چشم که یارش نگذارد از چشم | خرم آن دل که هوادار بود دلدارش
آن مزاج که بهلاک طلبش حضر بود | چون مسیحا نشود از دل و جان بیمارش
یار با عاشق آئینهٔ معشوق نماست | دل صافی اگرت هست مکن ورکارش
که ز رخسار بیکسو فگند برقع ناز | تا مقابل نشود چشم و دل بیدارش
صاف دل ناشده بیجا نشوی منکر عشق | کیمیاگر چو نه هرزه مکن انکارش
باز اشک از سفر شگفته سے آید | که تهی دست غنی تر شود از بازارش
آنچه بیداد دهن خصم زبان خوش لذت | هر که افسون بودش حفظ چه بیم از مارش
خاکساری نه حصاریست که آید به نظر | سایه بر تارک گردون فگند دیوارش
تو همین مجرو دستار ز هم فرق مکن | مرد آنست که مردانه بود اقرارش

باز شیخنده سپا بروہیت بردل نالہ کشود
کار سے آید از وہاں تنگی بیکارش

تا دلم رانشد سرائے خویش | لطف ها میکند بجائے خویش
سالها دست و پا زدم تا دوست | شاید آید بر هم بپائے خویش
جان بپایش فگندم و خجلم | جز خودش نیست رونمائے خویش
ساخت بیگانه ام جنون از خویش | تا شوم روز و شب گدائے خویش
هر که قانع شود بخاطر جمع | پادشاهیست در سرائے خویش
غم ز دشنام غائبانه مخور | هرزه گفته از برائے خویش
هر که در قصد ما سپردن بجوو | ما سپردیم با خدائے خویش

گروا نیست تاب سیلے باد
سیل باکوہ چوں در آویزد
راست کے میشود باتش ہم

بنشیند بگوہ برتمام فایق باشد
میکند چاہ انداکشید واحق باشد
آنکہ کج باختہ رو تو ہم موافق باشد
ان و قبلہ خلایق باشد

شوق مجذوب بادۂ تبریز
کے شود غافل از ہوائے خویش

آں راکہ بہ میخانۂ دل راہ دہندش
آں راکہ بروئیش در توفیق کشایند
تا قطع تعلق نکند ہمت عیسےٰ
چوں دلق مرقع نشود خاطر درویش
دورِ فلکش دائرہ جاہ نماید
افتادگی اول قدمش بر سر جاہ است
تا کجہتی نقش جبیں است نگیں را
تا چند کشی آہ دل صاف بدست آر

با جام جہان با ...ش
اول خبر از کر از کردار خویش
کے مہر درخشندہ تا کنند او کار خویش
کز مژدۂ تشنہ نشود با یار خویش
آں راکہ منجات ام رانگذارد خویش
ایں رتبہ نہ با رحمت کار خویش
اکسیر مراد از زرکے دربار خویش
تا مطلب کونین دولت بیدار خویش
از دل بیمار خویش

مجذوب صفت ہر کہ باخلاص رود در
توفیق و سلامت ندی راہ دہند شر

گویمت پندے ہمہ گوش و تمام ادراک باش
خونِ دل را نعمت الوان شمار دست کن
دامن عیسےٰ در آغوشِ ملائک جا گرفت
من نگویم خدمت زاہد گزیں یا میفروش
کشتیِ خصمانہ را لبت وکشا و دیگر است
کلبۂ تاریک درویشاں پر از امن است و بس

خواستی در چشم
کو دلِ دشمن زحسرت
گر بپا دامن
ہر کہ خوش حالت
کوری امساک و چشم
بارگاہ و سرکشاں کو

اگر در بفشاند سخنش
ما را لبِ شکر شکنش
ہر کہ پہلو زدہ بر پا ہمنش
اگر غمزۂ ناوک فگنش
بت شمار ندارد چمنش

تا شوی مقبول بزم عاشقاں چوں جام مے　　با دل پر آتش و با دیدهٔ نمناک باش
ہمچو زاہد از عبادت گر بہشت آرزوست　　با ردا و سبحه و سجاده و مسواک باش

گر بہشت وصل میخواہی برو مجذوب وار
عاشق صاحب مذاق و مے کش و بے باک باش

خوشا تبریز و فیض صبح و شامش　　الٰہی تا ابد باشد نظامش
بحمد الله بکام دوستانست　　بصبح و شام فیض خاص و عامش
ازاں تبریز حقائق شد بہ اقراں　　که اسم بامسمیٰ گشت نامش
مقام صاحب الامر است تبریز　　ازاں خواند جہاں قائم مقامش
فغاں از ناز معشوقان ایں شہر　　که خونہا خوردہ ام از ہر کدامش
دلم شورہ بادهٔ وحشی غزالیست　　که نتواں با محبت کرد رامش
بحق شکر لب من تند خویست　　که نتواں زیر لب کردن سلامش
جہاں دام است و غم صیاد و ما صید　　بکش مے تا زنی آتش بدامش
بسر کش جام و از دوراں مکن یاد　　کزو نے جم اماں یابد نہ جامش
ندارم ہمچو جہاں بر شہر سے رشک　　مگر شکر لبے باشد بکامش
بدہ توفیق یا رب شاہ مرداں　　که تا باشد جہاں باشد بکامش

دعائے خواست مجذوب تو از ما
بود لعل لبت یا رب بکامش

ہمیشه طالب عیشی ہمیشه عاشق باش　　نجات ہر دو جہانت ہو است صادق باش
علم به چرخ مقدس براستی بفراز　　خدنگ خارہ شگاف دل منافق باش
بہر چه خیر تو باشد صلاح خود آں کن　　اگر صلاح تو در فسق تست فاسق باش
ز کار دست کشیدن کمال بیدردی است　　علاقه را مده از دست و بے علائق باش

دراں جناب کہ شاہاں ز عجز ناچاراند
تمام عجز شود بر تمام فایق باش

فضائے گلشنِ دل جائے نامناسب نیست
ولیت بسجدهٔ عذرا کشید و احق باش

دراں مقام کہ بزمِ نفاق آرایند
گریز اگر نه بهره تو هم موافق باش

حضورِ قلب و دل صاف و اعتقاد درست
بقبلهٔ عرض کن و قبلهٔ خلایق باش

بہ عمرِ من کہ زمے توبہ کردہ ام مجذوب
تو شوخ و رند و نظرباز و مست و عاشق باش

باخدا اگر واگذاری کارِ خویش
بہ تنہ بینی هر آں از کردارِ خویش

بندگی کن تا بہ بستی زندگی
کار او کن تا کند او کارِ خویش

یارِ نیکاں شو کہ در بازارِ عدل
حشر هر کس میشود با یارِ خویش

بے بہارِ خلق نتواں ساختن
خارزارِ چشم را گلزارِ خویش

دانۂ اشکے بفشاں بر زمیں
تا کند بارانِ رحمت کارِ خویش

میشود محسوب در پائے حساب
تا چه دارد هر کسے در بارِ خویش

جانِ من ترکِ نمازِ شب مکن
پا مزن بر دولتِ بیدارِ خویش

یاور فتنهاو راست حرص هاست
ایں دوا جو از دلِ بیمارِ خویش

توبہ چوں مجذوب از مستی مکن
توبہ کن از ترکِ استغفارِ خویش

دادہ ام دل بہ نگارے کہ نشاں از دهنش
نتواں یافت اگر در یفشاند سخنش

تا ابد لب بلب ساغرِ مقصود دهد
نشکند گر دلِ ما را لبِ شکر شکنش

نیست بے وجہ کہ افتادہ پریشاں شب و روز
سنبلِ زلف کہ پہلو زدہ بر یاسمنش

بر رخِ عاشق سبب دل کہ کشاید در دل
دست نگشاید اگر غمزهٔ ناوک فگنش

بایدم ساخت دراں کوچہ بآزارِ رقیب
چکنم چوں گلِ بے خار ندارد چمنش

مے شود بستر آسایشم از خار تہی — گر شبے بوئے گلابے کشم از پیرہنش

اے صبا چوں گذری شاد بگلزار رقیب — خاک بوسی و دعائے برسانی ز منش

کیست بر عرصہ کہ بر حرف تو انگشت نہد — ہر کہ ساکت نشود مشت منت در دہنش

خوشدل آں رند کہ مست است چو شیشہ ز مے — خندہ ہا بر غم دنیا زند و مکر و فنش

اے خوش آں روز کہ مجذوب بتوفیق خدا
با دلِ شاد شود جرعہ کش انجمنش

بلبلے میگفت و گل میکرد گوش — فصلِ گل دائم نباشد مے بنوش

گرچہ گل شد سرخ اما خوب گفت — بے تامل دم مزن یا شو خموش

ہیچ جا بے صرفہ ہرگز دم مزن — چشمِ من دیوار و در دارند گوش

تا بہ مطلب ہا رسی از راہِ راست — راست باش و راست گوئی سر بپوش

بر بہاں و سرخ و زردش دل مبند — ہفتہ باشد دکانِ گل فروش

ہمچو خورشید از سر ایں کہنہ دلق — بگذر از خود دلِ ز لیفت پوش

شاد باش از غم کہ تا دنیا بجاست — ہست با غم شادی و با نیش نوش

عشوۂ دنیائے دوں خواہی خرید — گر نباشی آشنا با مے فروش

مے پرست آور کہ در اقلیمِ عشق — فقرِ تو شاہی و بیہوشی است ہوش

چشم گرم عشق را از غیر نیست — ز آتشِ خود بادہ مے آید بجوش

جرم بے اندازۂ مجذوب ما
سہل باشد با کریم عیب پوش

بستہ ام دل بلعلِ خندانش — بردہ ام سبحہ باب حیوانش

خوش در آورد ماہ را بکمند — زلف پر چینِ عنبر افشانش

زدہ پہلو بیاسمین شب و روز — نکہتِ سنبل پریشانش

خرم آں گلشن ہمیشہ بہار
نکہتِ سنبلِ پریشانش

کعبہ طرح از مقامِ دل برداشت
میتواں یافت از بیابانش

در مکافات خانۂ دل مشکن
بایدش داد جاں بتاوانش

باطنِ ہر کہ ہست از بد و نیک
ہست ظاہر ز عہد و پیمانش

آنکہ عہدش درست پیماں نیست
مزن انگشت بر نمکدانش

حلقۂ چشمِ سیر چشم بود
بہتر از خاتمِ سلیمانش

خانہ بردار گشت چوں عیسیٰ
آسماں شد چہار ایوانش

دلِ مجذوب چوں نباشد شاد
کردہ امید وار قرآنش

آمد رسول و بازستدیم از بلا خلاص
از ہر بلا شدیم بلطفِ خدا خلاص

دامِ بلا اگرچہ خم آں زلفِ دلکشاست
یارب دلم مباد ز دامِ بلا خلاص

ماہ از کمندِ زلفِ تو بیروں نمے رود
در حیرتم کہ چوں شدہ بادِ صبا خلاص

واعظ گرفتم آنکہ مے است و ہزار عیب
اما چہ خوب میکندت از ریا خلاص

آتش بجوش و وسوسۂ عقل را بسوز
شاید از آں مرض کندت ایں دوا خلاص

عشقم گداخت بانظرِ کیمیا اثر
تا گشتم از کدورتِ دل چوں طلا خلاص

چوں شمع تا دلت نشود بازباں یکے
کے میشوی ز ننگِ خودی با دعا خلاص

باخونِ دل بساز کہ با صد شگفتگی
سازد قناعتت ز غمِ کیمیا خلاص

مغرور خود پرست یقیں شکار نیست
منصور از آں نگشت ز دارِ فنا خلاص

درگاہ غیر حاجب رزق مقرر است
زیں در نمے شود ز گدائی گدا خلاص

شکرِ خدا کہ ہمتِ مجذوب و عقلِ من
از ہر بلا شدند بہ یمنِ دعا خلاص

ساقی بیا که جوش زد از لاله زار فیض　　بے نشۂ شراب نہ بخشد بہارِ فیض

رُخ بر فراز از مے و آہنگِ باغ کُن　　تا از بہارِ فیض بود لاله زارِ فیض

آں را که دل ز حسرتِ لعلِ تو خوں نشد　　چوں جام کے برد ز مے خوشگوارِ فیض

مجموعِ خاطرے که پریشانِ زلفِ تست　　خرم دلے که برده ز شبہائے تارِ فیض

چوں صبح خنده روئے کدورت گداز باش　　تا جوش زد از جبینِ تو بے اختیار فیض

در صبحدم که قسمتِ ارزاق مے کنند　　خوابیده را نیاورد اندر شمارِ فیض

چوں من بشوق گریۂ مستانه مے بجوش　　تا از گنا و خویش بری صد ہزار فیض

چوں مے نفاق سوز و مصفا ضمیر باش　　تا رو نهد بہ بزمِ تو از ہر کنارِ فیض

فکرِ زمانه مایۂ تشویشِ خاطر است　　ہرگز نه برده کس ز غمِ روزگار فیض

مجذوب گریه باکرم او بہانه ایست　　از ما بہانه آید و از کردگار فیض

چوں شود صبحدم ہوا فیاض　　بدود عالم کند ندا فیاض

کیست گوید بہ عجز یا فتاح　　کیست گوید بصدق یا فیاض

کیست یعنی بجز خدا رازق　　کیست یعنی بجز خدا فیاض

یکنفس بے سوالِ فیض مباش　　جرم خوش دار و از گدا فیاض

تا نیارد بدست دل ہا را　　نشود طرۂ دوتا فیاض

سنبلستانِ زلف اگر نبود　　بچه ساماں شود صبا فیاض

عشق تا صاف و بے غشت نکند　　نشود ہمچو کیمیا فیاض

دائم از کیمیائے صاف دلی　　در کشاید بروئے ما فیاض

تا بود نامِ فیض در عالم　　باشدت شاه اولیا فیاض

تحفۂ نیست چوں دعا مجذوب　　بسکه خوش دارد از دعا فیاض

برگرد لاله زار خجالت دمیده خط
خورشید را بحلقهٔ سودا کشیده خط

کو سبزهٔ بهشت که بنمایش ز دور
کز باغ عارضت بچه سامان دمیده خط

اسباب دل تمام بتاراج زلف رفت
اکنون رقم بخون اسیران کشیده خط

تا از میان تطاول زلفت کشیده دست
خوشنود و در کنار رخت آرمیده خط

در گلشن جمال تو با یک بنفشه زار
چون منحمان چه این همه برنهش چیده خط

این شکر چون کنم که بگوشِ تو سنگدل
دیدم که حلقهاے نمایان کشیده خط

(فرمائے کز قلمرو حسنت برون رود ...)

مجذوب هم بدولتِ حق شاد و خرم است
از زلفت انتقام مرا تا کشیده خط

برگ بنفشه بر ورق لاله چیده خط
با عارضت بخون شقایق کشیده خط

پیوسته با زلال بست سبز و خرم است
چون خضر تا بچشمهٔ حیوان رسیده خط

زلفت ز گرد غالیه بر گل نهاده خال
حسنت بگرد ماه ز عنبر کشیده خط

خواهد نوشت گلشن رازے بخط نوشت
بر صفحهٔ جمال تو مسطر کشیده خط

خط را حصار حسن کند از نگاهِ غیر
هندو بگرد آتش ازان رو کشیده خط

عاشق وفاے خط تو البته مے کند
راه نگاه بوالهوسان را بریده خط

تا منشی صباح نویسد برات فیض
بر صفحهٔ سپهر کشد تا سفیده خط

باشند دوستان تو چون گل شگفته رو
خصم تو چون شفق کشد از خون دیده خط

(... بر خاطر مبارکت ار پر خلیده خط)

مجذوب در ازل خط آزادیت نوشت
آنکو بدست قدرت خود آفریده خط

خواهی شگفته نوش کنی جام اختلاط
خوش خلق باش ورنه میسرام اختلاط

زندان نمایدش به نظر گلشن فراغ
مرغی که گشته دانه خود دام اختلاط

باید ترا مصاحب بد رام مے کند
دیگر ازان نه تو ز دشنام اختلاط

خیزد ز اختلاط پریشان ہزار عیب ... دنیا ازیں جہت شدہ بدنام اختلاط
تا اختلاط ساختہ را گرم کردہ اند ... از گل فسردہ تر شدہ انجام اختلاط
گویم علاج خبث و نفاق و دروغ چیست ... دیوانہ باش تا نہ شوی رام اختلاط
مشکل کشا اگر نبود ہمتِ جنوں ... عقلست خلاص کے شود از دام اختلاط
من خود ز اختلاط پریشاں نیافتم ... سودے بجز تأسفِ ایام اختلاط

یکعمر در نصیحت او سوختیم دماغ
مجذوب ما ہنوز بود خام اختلاط

کارے بجز گناہ نداریم یا حفیظ ... عذرے بغیر آہ نداریم یا حفیظ
ہر چند روسیاہ و گنہگار و مجرمیم ... جز رحمت پناہ نداریم یا حفیظ
با لطف رحمتت کہ سپہر شفاعت است ... اندیشہ از گناہ نداریم یا حفیظ
چوں بازگشت بر لبِ دریائے رحمت است ... یک نامہ سیاہ نداریم یا حفیظ
غیر از در تو قبلۂ دیگر چہ دیگراں ... در دیر و خانقاہ نداریم یا حفیظ
شوقِ تو آتش است چہ باک از ہجوم خصم ... اندیشہ از گناہ نداریم یا حفیظ
بے باک رند و مست و خراباتیِ تو ایم ... اندیشہ ما ز شاہ نداریم یا حفیظ
در فتنہ خیز عرصۂ دنیا و آخرت ... جز درگہت پناہ نداریم یا حفیظ

مجذوب ما ز لطفِ تو امید بستہ ایم
غیر از تو ہم گواہ نداریم یا حفیظ

ما حشمت و سپاہ نداریم یا حفیظ ... جز درگہت پناہ نداریم یا حفیظ
توفیق در رہِ تو رفیق است و پاسباں ... باکے ز دزد و راہ نداریم یا حفیظ
شوق تو دادہ شمع ہدایت بدست ما ... باک از زمینِ چاہ نداریم یا حفیظ
چوں شمع در وفا دل ما با زباں یکیست ... غیر از وفا گواہ نداریم یا حفیظ

بارو سفیدی غم عشق تو هیچ غم — از خصم روسیاه نداریم یا حفیظ
تنها چو اعتماد بلطفِ تو کرده ایم — اندیشه از سپاه نداریم یا حفیظ

هر چند کرده حفظ تو مجذوب را دلیر
جز در گهت پناه نداریم یا حفیظ

تا شدم بر آتش عشقت گدازان همچو شمع — از جبینم نور مهرت گشت تابان همچو شمع
تا یکی با یاد زلف و عارضت از سوز دل — شعلهٔ آتش کشم و شیشهٔ جان همچو شمع
تا سراسر مشهد پروانه گردد رو بخاک — دور گردان برقع از رخسار تابان همچو شمع
کوه را برق تجلی نرم سازد همچو موم — چون نباشد عاشقِ بیدل گدازان همچو شمع
بر نخواهم داشت دست از دامنش تا زنده ام — بسته ام با آتشِ دل عهد و پیمان همچو شمع
خدمت شب زنده داران خراباتی گزین — تا وران محفل دلت گردد فروزان همچو شمع
دیدهٔ بیدار دل را گریه روشن مے کند — عاشقان از گریه میگریند خندان همچو شمع
تا سحرگاه ابد با سوز دل مے کرد عشق — دیدهٔ پروانه گرمی بود گریان همچو شمع
پرده پوشی را حصارِ دل مکن فانوس وار — تا شود از بادِ تشنیعت نگهبان همچو شمع
سعی کن تا مے کشان در بزم خاصت جا دهند — با دلِ پر آتش و رخسار خندان همچو شمع
یکزبان و یکدل و روشن ضمیر و صاف باش — تا توانی شد دلیلِ راه جویان همچو شمع
آنکه انوار هدایت تا بداند بینشانیش — کے رساند نقص تا بیناش نقصان همچو شمع

همچو من مجذوب اگر قانع شوی با سوزِ دل
آتشت را عشق سازد آب حیوان همچو شمع

عارضت را آفتاب گشته شعاع — برقع آفتاب گشته شعاع
پرتو عارضت فتاده بمے — یا ز عکس تو آب گشته شعاع
تا جلالت فگنده عکس بجام — کیمیاےِ شراب گشته شعاع

[illegible]

سپهر نتوان ترا تماشا کرد — مانع آفتاب گشته شعاع
عشق در دل نه گنجد از شادی — تا صبا را حجاب گشته شعاع
عارضت را نقاب حاجت نیست — زانکه نائب مناب گشته شعاع
کردهٔ تا نقاب از رخ دور — زینتِ آفتاب گشته شعاع
در جبینم ز فیض درگاهت — پنجهٔ آفتاب کرده شعاع

روشن است از جبین با مجذوب
کز کجا آفتاب گشته شعاع

صبحگاهان شمع خاور چون کند شب را وداع — چرخ گردد همچو قندیلِ زجاجی پر شعاع
حکم دور باده را طغرا کشد زرین قلم — بر بیاضِ صبح سازد نقش با خط شعاع
در خرابات مغان از دور جام زرنگار — فاش گردد بانگ نوشانوش و آهنگِ سماع
شب کند پهلو تهی از مهر چون دیوار شهاب — روز گردد چون جبینِ شاه لبریز شعاع
صبحدم گوید مبارکباد و بارندِ مطیع — شوق گردد سجده ریز میفروشانِ سماع
چون نخواهد عقل کل دنیا بپستان را گلاب — روز و شب با یکدگر مخمور و دائم در نزاع
رخت قارون هم بچاهِ ویل از دنبال گنج — هر که خوش دار و بگو این بها انس متاع
اهل منصب را سلیم الطبع بودن آفت است — بد نظر دارند هم را همچو گرگانِ سباع

فاش میگویم بتو مجذوب از درگاه کیست
شیر یزدان شهسوار دین شهنشاهِ شجاع

غزلے سر کنم برائے چراغ — بنویسم به خاک پائے چراغ
کو صبا تا ز گلشن تبریز — برساند دعا بپائے چراغ
پیش پائے چراغ چون حافظ — خاکپایم بخاکپائے چراغ
صبح شد ساقیا همان بهتر — که صراحی بود بجائے چراغ

دل پروانه خون شود عمرے / تا نیفتد شبے بپائے چراغ
شوق پروانه رسد به مراد / که دهد جان برو نمائے چراغ
عشق پروانه بچنگ آرد / گر بسوزد بمدعائے چراغ
گرد پروانه بگردد عشق / کز دل و جان شود فدائے چراغ
جرأت عندلیب را نکند / عاشق روئے دلکشائے چراغ
کار پروانه رود از پیش / که نتابد رخ از جفائے چراغ
بزم درویش بے تعلق را / دل روشن بود بجائے چراغ

عیش در شب کند دلِ مجذوب
شب فزون تر شود صفائے چراغ

ساقیا فصلِ بهار است و هوائے کشت باغ / بوئے گل کے میکند بے باده ترطیب دماغ
هر چه داری صرف مے کن تا ببین ویرانه / ورنه تا مردن کند سودائے گنجت بے دماغ
خیز و در ساغر بریز آن آب آتش رنگ را / کز لطافت در شب تاریک سوزد چون چراغ
مے بده ساقی بآن نیت که باشی سالها / شاهد بزم و ندیم گلشن و آهوئے باغ
گنج آن باشد که با معشوقِ سیمیں غبغبے / داشتی مستان و خاطر جمع در کنج فراغ
تا توانی مے بدست آور که در صحن چمن / لاله را عمر کم و آن جام خالی کرده داغ
بوالهوس را بهره از احتشام عشق نیست / فرِّ اقبالِ هما کے سایه اندازد بزاغ
عزّت داغِ دل پرخون شناس و شکر کن / تا بسانِ لاله و انجم مشک ریزند بداغ

گویمت مجذوب تدبیر غم ایام چیست
روز و شب مے نوش تا هرگز نباشی بے دماغ

صبحدم چون خسرو خاور کند تیغ از غلاف / زیر خاک آرد سپاه هند را گرد مصاف
از دعائے صبح خیز آن چون جمال آفتاب / رو نماید فتح در آئینهٔ دلهائے صاف

عطر آئیں بر شر یا بیچد از بازارِ حسن
درخطا آہو گذارد بر زمیں بیہوش ناف

بادۂ گلگوں بود رونق فزائے بزمِ جم
خیزد از آئینۂ دلہا غبارِ اختلاف

عشق بازاں را مور ہیں وادی وفا دل میدہد
ورنہ تابِ صبرِ عاشق را ندارد کوہِ قاف

روئے نیکو را بچشمِ پاک اگر بینی چہ باک
واجب عینی است در شرعِ محبت بے خلاف

آنکہ زخمِ دل کشاید بر رخش دریائے فتح
چشم چوں بردارد از مژگانِ شوخ دل شگاف

ساقیا گر زندگانی میدہی ساغر بدہ
نوبتِ دورانِ با آمد مکن خود را معاف

گوش کن مجذوب تا نہایت راہِ نجات
تا توانی بر گناہ و عجزِ خود کن اعتراف

سر نہ پیچم و امنش ہر چند وی بر آید بکف
بودہ ام بر آستانش سر مرا بس ایں شرف

مے بدہ ساقی کہ آمد یار و شوق از کار رفت
چوں دلِ خوں گشتہ ام در خویش گنجد از شغف

گفتمش بنشیں دمے گفتا تواضع بر کنار
گفتمش جاں پیشکش گفتا تکلف بر طرف

گفتمش راہِ وفا و راست گفتا لا تنم
گفتمش خوباں جفا کارند گفتا لا تخف

تا نشد ابرِ کرم چوں چشمِ عاشق قطرہ بار
گوہرِ غلطاں نشد در یتیمش در صدف

سر بہ صحرا دہ تو ہم ایں عقلِ دور اندیش را
تا جنوں در ہا کشاید بر رخت از ہر طرف

خود پسنداں را با آدم ہیچ نسبت نیست نیست
با پدر ہم سر کشند ایں جاہلانِ ناخلف

رو گدائے پادشاہے شو کہ با صد احتشام
روزِ حشرت با کریماں جا دہد در پیش صف

گر بہ تحسینے دلِ مجذوب را آری بدست
مطلبت از آدمِ پاکاں دہد شاہِ نجف

سرمہ دیدہ شد از آمدنت گردِ طریق
سیر وی با خدا ہمرہ و توفیقِ رفیق

از ازل تا بہ ابد قافلہ پیوستہ بہم
تا کرا فکر و خیالِ تو بود یار و رفیق

آنچناں رو کہ دعائے ہمہ کس با تو بود
دور رفتن از رفیقاں نہ بود شرطِ طریق

تا بزلفِ نسزد محوز نخدانِ تو دست
نیست ممکن کہ بروں آید ازاں چاہ عمیق

چوں کمر بسکہ بفکرِ کمرت پیچیدم
کردہ دیوانہ و شوریدہ ام آں فکر دقیق

حکم بر ہردو قبول ہمہ کس کارِ تو نیست
بنگاہاں خرم مکن آنچہ ندانی تحقیق

عقل مضطر شود از معجزۂ سحر گداز
از دلائل ہمہ جا بس بود ت ایں تصدیق

تند خو خوار نشیند ہمہ جا بر سر خار
تو کہ عزت طلبی با ہمہ کس باش خلیق

خاطرت را ہمہ جا شاد کن از نیتِ خیر
تا بہ ہر کارِ تو مجذوب دہندت توفیق

از باغِ کفر و اسلام یک میوہ چیدہ عاشق
یعنے ازیں دو مذہب حق را گزیدہ عاشق

در وادیِ محبت چوں مرغ نیم بسمل
تا چشم میکند کار در خوں طپیدہ عاشق

شکرِ خدا کہ دائم درگاہِ دوست باز است
روئے کہ میتواں دید رُو از تو دیدہ عاشق

از کاسہ ہائے پر خوں بر جبین نکردہ ابرو
خوش بادہ ہائے گلگوں بر سر کشیدہ عاشق

انجام دل طپیدن آسائشِ وصال است
بے اضطراب ایدل کے آرمیدہ عاشق

در بابِ صبح دولت مفتاح دلکشا ایست
آہے کہ شام ہجراں از دل کشیدہ عاشق

دیدم کہ در گلستاں بلبل بگوشِ گل گفت
خوباں دفا ندارند حرفے شنیدہ عاشق

پروانہ لبِ شب دوش با شمع خویش میگفت
تا جاں فدا نہ کردہ کے آرمیدہ عاشق

مجنوں بیاد لیلیٰ خود را کند فراموش
خود با خیالِ خوباں از خود بریدہ عاشق

اخوان کوہکن را جستم ز بیستوں گفت
مانندِ صیدِ زخمی از خود رمیدہ عاشق

مجذوب صبح وصلے باشد کند تلافی
در روزگارِ ہجراں روزے ندیدہ عاشق

مے بنوش از عقدہ ہائے عقل ہیچاں ہیچ باک
چوں ترا مشکل کشا یاد است از مشکل چہ باک

سینہ صافاں را ز فکر کج دلاں اندیشہ نیست
لطفِ حق چوں یار باحق است ز باطل چہ باک

رویئے آتش ہمچو گل خنداں شود از بیش خار
سینۂ دیوانہ را از طعنۂ عاقل چہ باک

عشق را اندیشہ از اندیشہائے عقل نیست
شیر را از حیلہ ہائے روبۂ کج دل چہ باک

با توکل عشق را از راہ دور اندیشہ نیست
دل بدریا دادہ را از دوری ساحل چہ باک

مشرق و مغرب بود خورشید را یک ذرہ راہ
ہمت مردانہ را از دوری منزل چہ باک

چوں فلک مجذوب گو دنیا سراسر عقدہ باش
چوں ترا مشکل کشا یار است از مشکل چہ باک

با دمم شد بر آستان تو خاک
تا نہم پائے بر سر افلاک

شکر للہ در آستانۂ دوست
خاکم و از فلک ندارم باک

در پناہ تو ام ز غیر چہ بیم
با سلیمانم و ز دیو چہ باک

آفتابم ز فیض یک نگہی
صبحگاہم بدولت دل پاک

حبذا من اتی و نعم و عاد الیک
مرحبا من اتی و صار فداک

پادشاہی نگر چہ مے باشد
مستم و رند و عاشق و بے باک

خرم آں دل کہ فیض احسانش
مست و ہشیار را رسد چوں تاک

ہنرے نیست بہتر از احساں
مرضے نیست بدتر از امساک

آنکہ نشناخت مے فروشاں را
بہرہ ہرگز نبرد از املاک

حق و باطل چہ روبرو کردند
خجلت از بہر دو میکشد شکاک

ہمچو مجذوب تا شوی خوشنود
بگذر از آب و باد و آتش و خاک

صحیفہ ایست با نشائے کاتبان ازل
کہ از حصار دعا کوتہ است دست خلل

ز التماس قبول تصدق است و دعا
کہ وعدہ را بدو انداخت اضطراب اجل

ز سعد و نحس چہ پرسی تو فال نیک بزن
کہ مشتری بتو نزدیک تر بود ز زحل

عطای لولو التاج سل من الفیاض
فانہا قطراۃ من السحاب نزل

فضائے مشرق و مغرب بذرع پیمودن
ہماں دو دیدۂ عمر است و راہ طول امل

برو بمدرسہ و یاد گیر صلح و صلاح
بیا بہ میکدہ و دور شو ز جنگ و جدل

کشادہ دل طلبی صاف و پاک باید ساخت
خدا بکوری شیطاں ہمی دہد بہ دغل

چنانکہ قوت پرواز از دو بال دہند
ہمیشہ فائدہ باہم دہند علم و عمل

غلط ز تست نہ از دیگرے غلط نکنی
کہ قبلہ با ہمہ عالم نشست مستقبل

ہمیں بود ہمہ را سرنوشت پیشانی
کہ ہیچکس نہ برد جاں ز دست براجل

چنانکہ فن رباعی مسلم است بہ من
خیال تازۂ مجذوب ماست فن غزل

ساقی بیار جامے زاں کیمیائے اقبال
یارب ہمیشہ باشی مسکین نواز خوش حال

بازم بمیکدہ و ساغر آزاد کن ز ہر قید
تا در بہشت فشانم جان و دل و سر و مال

گر آں کنی کہ دلہا گردند از تو خوشنود
باشد دعائے خیرت ہر جا روی ز دنبال

بخشم نشان گنجت میخانہ را نشاں کن
تا سازدت تونگر آں کیمیائے سیال

کارے بکن کہ عمرت از خود خجل نباشد
روزے کہ گردد آخر روز و شب و مہ و سال

احوال عمر ضائع بیجا مگو بواعظ
از دور تو آنچہ ماند آخر مدہ بہ رمال

حکمے مکن کہ چوں مہر رویت سیاہ گردد
روزے کہ قہر خیزد از نامہ ہائے اعمال

امید رستگاری از علم بے عمل نیست
پرواز کے تواں کرد زیں دانگہ بیک بال

داری ہوائے دولت بیدار باش تا صبح
خورشید را ازیں در باشد ہمیشہ اقبال

از دولت تو مجذوب گردیدہ ام سحر خیز
یارب ہمیشہ باشی بیدار بخت و خوش حال

لطف لعلت کردہ بر جان ما سبیل
کوثر و تسنیم را چوں سلسبیل

تا ز لعلت یافت تعلیم سخن — کان قرآن شد زبان جبرئیل
یاد گلزار بهشت عارضت — کرد آتش را گلستان بر خلیل
شوق خط سبز و یاقوت لبت — خضر را بر آب حیوان شد دلیل
ذرهٔ مهرت به از هر طاعت است — بیشتر از هر کثیر است این قلیل
گر نیارد سر بخاک مقدمت — سنگ بارد بر سر اصحاب فیل
چون طبیب علت دلها توئی — جمله را باید شدن از جان علیل
مدعی سودے ندارد از امید — میرود از خاطرش ذکر جمیل
قدرت عشق و فسون مدعی — پنجهٔ شیر است و روباه محیل
دشمنت یارب شود امروز هم — روسیاه و عاجز و خوار و ذلیل
ظل اقبالت بفرق دوستان — باد و در دنیا و عقبی مستطیل

جان و دل مجذوب مهر حیدر است
مغز این است و دگرها قال و قیل

بنوش بادهٔ عشرت بدولت و اقبال — شگفته باش شب و روز و هفته و مه و سال
بیار باده که ایام غم به خیر گذشت — شگفته باش که عارض نمود صبح وصال
بیا که رفت قرار از دلم ز بسکه طپید — بیا که جان بلب آمد ز شوق استقبال
چنانکه چشم من از دیدن تو روشن شد — همیشه روئے تو باشد شگفته و خوشحال
بگوش نوگل خود بلبلے چه خوش میگفت — که بے جفائے خزان کس نگشت فارغ بال
همیشه دیدهٔ مجنون بماه سے نگرد — بیاد عارض لیلے چرا نگیرد فال
سرت ز عشق چه خواهی باوج ماه رسید — تو هم بشوق دل آرائے خود ورو دنبال
مکن ملامت ناصح از گرفتاری — ندیده مرغ دلت دام زلف و دانهٔ خال
بزور حیله و دستان وفاز دهر مجوئے — که گشته بر سر هم صد هزار رستم زال

ہمیشہ فال نکو زن برائے خود مجذوب
ز فال نیک کس البتہ می شود خوش حال

ساقی بدہ آں ساغرِ خورشید شمائل — تا ظلمتِ عقلم بہ تمامی رود از دل
سررشتۂ دولت بکفِ عقل نداوند — یعنے کہ بنادانیِ خود باش تو قائل
اقرار بنادانیِ خود کن کہ ہمین است — سررشتۂ فہمیدن مجموع رسائل
اندیشہ کج را بدہ آتش مے دہ — تا عقل نہ سوزد و نہ شود وسوسہ زائل
با معجزہ اندیشۂ کج محض عناد است — این نکتہ ترا بس بود از کل دلائل
خوں خور کہ کند و سفرِ عشق دلیرت — گر شیر نۂ مگذر ازیں بیشۂ ہائل
تا مے نہ کشی عقل تو دیوانہ نہ گردد — تا مست نگردی نشود حل مسائل
گفتند باآوازِ بلند آدم و خاتم — کز روز ازل عفو تو مارا شدہ شامل

مجذوب طلب کن کہ بدنیا و بہ عقبے
گر دوست کریم است ہمیں باش تو سائل

عشق ساقی شد مے بے عشق زدیم — خویش را مستانہ بر آتش زدیم
بوئے عشقے با تنک ظرفاں نبود — بادہ با رندانِ دریاکش زدیم
عشق تا دریائے آتش مے نمود — دل بدریا کردہ در آتش زدیم
بارہا از جامِ ماہ و آفتاب — بادہ ہا بر یادِ آں مہوش زدیم
تا رسیدیم از مکدر طینتاں — با نکویاں بادۂ بے غش زدیم
سینۂ ما صاف پر بے درد بود — بادہ با رندانِ دردی کش زدیم
نقش پہلو ترکش پر تیرِ ماست — صیدہا با تیر این ترکش زدیم
طعنۂ بے جائے دشمن را بجا — بر دلش با ناوکِ پرکش زدیم
تا نماید فکر دشمن شبہ ناک — خویشتن را بر محک بیش زدیم

بدخشان بُد ابرش دنیائے دوں	پشت پا بر پشت ایں ابرش زدیم
عمر ها خوں شد دل ما همچو لعل	بوسه تا بر لعل آں مهوش زدیم

ما همیں مجذوب از روز ازل
یا علی گفتیم و بر آتش زدیم

روز عاشے شد که من دردی کش میخانه ام	عشق درویشی است کار همت شاهانه ام
قطره ام دریا و بست و ذره ام خورشید ننگ	عقل حیران است هر جا بگذرد افسانه ام
پیش زاں کایں بحر اخضر رسید از در جوش آب	شور دریا داشت در سر گوهر یکدانه ام
خویش را چوں شعله بر آتش زدم روز الست	در دو عالم رُو سفید از همت مردانه ام
سالها پرگرد دل گردیده ام در بزم قدس	دل همان شمع فروزان من همان دیوانه ام
با جنون دریا کشی ها کرده ام روز ازل	عاقلاں فکرے که در انداز آں سرخانه ام
سینه سوزان و دلم را زنده جاوید ساخت	آب حیوان سمندر دارد آتشخانه ام
بر دلم تا عشق طرح کعبه و بتخانه ریخت	پر ز تسبیح ملائک شد برهمن خانه ام
شمع رخسار دگر آتش پرستم کرده است	باز عشقے هم سمندر کرده هم پروانه ام
گفتگوئے واعظاں برگوش من باد است باد	نیستم کودک که بفریبند با افسانه ام
تا بود در خلوتم یک شیشه ے باهوشئے	آرزوئے سر به صحرا گر کنم دیوانه ام

من که باشم عاشق و دیوانه و مجذوب و مست
از که جویم عذر خود کز خویش هم بیگانه ام

یار از ما جان و ما از یار ساغر خواستیم	جاں بجاں دادیم و جاں بردیم و دیگر خواستیم
ساغر بسیار با یکجاں نمے شد خواستن	جاں گرفتیم از لبش هر بار و بهتر خواستیم
نامناسب را دریں در آبرو دیدیم نیست	آبرو از درگهش با دیدهٔ تر خواستیم
هر دو عالم را بیکجا خواستن ممکن نبود	پادشاهی در لباس فقر از یں در خواستیم

خاکساری در طریقت کیمیائے عزت است — در رہش ہر چند افتادیم بہتر خواستیم

عشق دام امتحاں گسترد و زاہد سبحہ خواست — برہمن زنار و ما زلفِ معنبر خواستیم

در جہاد آرزو مردانہ ما بستیم صف — از توکل جوشن و از ہمت افسر خواستیم

در فلک نقارۂ فتح و بشارت کوفتند — از دعاسیٔ اہلِ دل ہر جا کہ لشکر خواستیم

از جہان و سرخ و زردش کس وفا ہرگز ندید — از سرِ ایں رنگ ہا چوں غنچۂ گل بر خواستیم

دولت دیدار او مجذوب آساں رو نداد — از سرِ جاں بار ہا از جان و دل بر خواستیم

بیادت صبح بر گلشن گذشتم — ز سرو و لالہ و سوسن گذشتم

نہ سرو باغ را دیدیم قبا پوش — نہ بر آں چاک پیراہن گذشتم

نہ خط عنبریں بر لالہ دیدم — نہ بر یک سبزۂ روشن گذشتم

نہ با نرگس نگاہ صف شکن بود — نہ بر آہوئے صید افگن گذشتم

دلیلِ غنچہ را دیدم مے آلود — نہ بر آں نرگسِ پُر فن گذشتم

نہ رنگ مشک و عنبر داشت سنبل — نہ بر زلفِ کمند افگن گذشتم

نہ بر دوش صنوبر ماہ دیدم — نہ بر یک سرو سیمیں تن گذشتم

نہ یک گل را سخن داں چوں تو دیدم — نہ بر یک بلبلے چوں من گذشتم

سراپا آتشم چوں گلبنِ طور — مگر بر وادیٔ ایمن گذشتم

تمنا را نگاہم آنچناں سوخت — کہ چوں برق از سرِ خرمن گذشتم

بدہ با زینت دنیا فریبم — کہ از آرایش ایں زن گذشتم

فلک کو خاک را گردو در آغوش — کہ من از گرد ایں دامن گذشتم

نیاید عاشقی با کج روی راست — مکرر بہ دلِ دشمن گذشتم

بگو دشمن کند فکر سر خویش — کہ من از سر بہ یک دیدن گذشتم

سر و جاں ہرچہ دارم از تو باشد ❊ تو از من شو کہ من از من گذشتم

بهشتم کرد ذکر خیر مجذوب
نه هر جا با دل روشن گذشتم

سروے بقامت تو در اشرف ندیده ام
ماہے چو عارض تو به مصحف ندیده ام

صف در بہشت کشیدہ نیر آفتاب و ماه
در مجمع ملائکہ ایں صف ندیده ام

ایں جاه و سلطنت به سلیماں نداده اند
ایں عز و شاں به شوکت آصف ندیده ام

یارے گزیده ام که بدوران حسن او
یک زاہد نداده دل از کف ندیده ام

رسوا ست وجد ساختهٔ صوفیاں به قہر
یکبارہ رقص بے نے و بے دف ندیده ام

محبوس دام انجمن واعظ چوں شوم
چوں بهترش ز میکده مصرف ندیده ام

تنہا ہمیں نہ پیش نماز است بے سواد
یک اعتقاد صاف دران صف ندیده ام

پنہاں شراب خوردن مجذوب هم بجا ست
دیوانه بطبع مکلف ندیده ام

اندر قدیم گر شنیدی توبه از مے کرده ام
کذب، تہمت، افترا، بہتاں کجا بکے کرده ام

کے تواند دور ازیں در ساز دم فکر رقیب
پیش ازیں ایں کوچه ها را بیش از وطنے کرده ام

ہیچو واعظ کے کنم ہمدم غم ایام را
منکه دفع ایں بلا پیوسته با مے کرده ام

تا دلم گر دیده صاف از دولت خاک درت
کے نظر بر جام جم یا افسر کے کرده ام

گر دو بادم چشم منت ساغرم بخشد رواست
سجدهٔ محراب آں ابرو پیاپے کرده ام

گر سلامت رخت بر منزل کشیدم دور نیست
بادپائے چوں ہوس را در رہش پے کرده ام

کافر بخشنده هم ساقی ز آتش ایمن است
نے به ده تحقیق حال حاتم طے کرده ام

نالهٔ بے پرده را مطرب نوائے دیگر است
بارہا ایں نکته را تحقیق از نے کرده ام

توبه از مے گر کنی مجذوب تکلیفم مکن
گوش بر حرف پریشان تو من کے کرده ام

جامی بده که از دل و جانت دعا کنیم
چون جان خود وجود ترا بی بلا کنیم

ساغر بگیر و وسوسهٔ عقل گو مباش
عقل آن بود که تکیه بلطف خدا کنیم

سهل است از شراب ریا سوز اجتناب
ای بی شعور توبه بیا از ریا کنیم

ناچار می بکش که ریا درد بیدواست
باشد ازین وسیله ریش از دل جدا کنیم

باشی تو هم همیشه جوان شگفته رو
با پیر می فروش اگر آشنا کنیم

روشن ز خاک میکده کن چشم خویش را
تا بی نیازت از هوس کیمیا کنیم

باشد ز آسمان و زمین قدر ما فزون
مردانه گر بعهد امانت وفا کنیم

تا شوق سلطنت نشود سد راه ما
باید در آستان تو خود را گدا کنیم

بگذار تا بپای تو افتاده جان دهیم
باشد نمازهای قضا را ادا کنیم

داریم در نظر نظر کیمیا اثر
باید که خاکپای ترا توتیا کنیم

مجذوب تا ترا همه یاران دعا کنند
باید که بی ریا همگی را دعا کنیم

قدح ز مرد و می لعل و دست ساقی سیم
خزینه بکف آورده‌ام بیک تسلیم

نهان به سینه درخشنده گوهری دارم
که نامیم آن دُر است نه زر و نه لعل و سیم

خزینه‌هائی دگر دارم و سخی گویم
که پیر میکده‌ام داده این چنین تعلیم

هزار شکر که کارم بمدعای دل است
شراب بیغش و من مست و میفروش کریم

بهر دو زلف تو وابسته می کنم بازی
که تا ز غصهٔ دل مدعی شود بدو نیم

ز دام زلف دلم را دگر رهائی نیست
بحیرتم که خلاصی چگونه یافت نسیم

خمی که داشت فلاطون بجز خیال چه داشت
کسی که پی بخم باده برد اوست حکیم

نظر بسوی کرم به که دل بفکر عذاب
امیدوار خود و باده غصه صاحب بیم

رضای دوست اگر جان طلب کند مجذوب
بگو بچشم و بکن سجده و بشو تسلیم

بہار آمد چرا بے بادہ باشیم — بکنج غم چرا افتادہ باشیم
چرا با مہلت شش روزہ چوں گل — سر ستانۂ نکشادہ باشیم
بیاور روئے خوباں روئے خود را — چرا بر روئے گل ننہادہ باشیم
بشوق گل رخاں چوں بلبل مست — بپائے گل چرا افتادہ باشیم
سر آلودہ را ستانہ بے باک — بپائے خم چرا ننہادہ باشیم
غم ایام ساقی در کمین است — بیا تا جنگ را آمادہ باشیم
بیار آں آتشیں آب ریا سوز — اگر ہم در سر سجادہ باشیم
دریں بازار ایماں مے فروشند — چہ باشد ما دل از کف دادہ باشیم
نفسہا را حساب آساں تواں داد — خواب نفس خود گر دادہ باشیم
چو عاشق سایۂ معشوق خویش است — ہماں بہتر کہ ما افتادہ باشیم
بہشت نقد آں باشد کہ مستاں — رفیق دلبراں سادہ باشیم

دریں غمخانہ چوں مجذوب آں بہ
کہ با معشوق و جام و بادہ باشیم

دارم بسر کہ خدمت پیر مغاں کنم — تا عیش ہا ز دولت بخت جواں کنم
ہرگز کسے بدولت خود پا نہ مے زند — تا سر بجا است خدمت ایں آستاں کنم
مشقست نالہ ام کہ بہ شب سیر و پیش — ورس است گریہ ام کہ بہ مستی رواں کنم
لعل لبت اگر دہدم صد ہزار جاں — تا من بکام دل نفسے جاں فشاں کنم
ساقی بیار آں قدح سبز رنگ مے — تا خون رشک در دل ہفت آسماں کنم
عشقم بگوش گل بہزار آب و تاب گفت — یا قوت را چہ تاب اگر امتحاں کنم
با نیش خار خندۂ گل دلکشا تر است — دیوانگی است شکوہ گر از باغباں کنم
بے غور حرف لب بکشا و جواب من — تا من بیک اشارہ ترا نکتہ داں کنم

در روزگار پیری اگر یابمت دل ... بازش بعشق تازه جوانی جوان کنم

مجذوب سرکش ز پے شہوار عشق
تا آگہست ز جرأت صاحب قران کنم

کار خود را بلطف کارساز انداختیم ... تا نظر بر چہرۂ آں دلنواز انداختیم

سینۂ ما سالہا آماجگاہ غمزہ شد ... تا ز روز بہانہ دل گوشے براز انداختیم

دولت محمود از باد فنا ایمن نبود ... خویش را بر حلقۂ زلف ایاز انداختیم

مصلحت را کیمیا ساز و غنیمت تدبیر دید ... خویش را در بوتۂ صبر و گداز انداختیم

ارغنون پرواز ایں نہ پردہ یک آہنگ بود ... ہر کجا در بزم دل گوشے براز انداختیم

ریزۂ دنیا شکار ہمت مستانہ نیست ... بارہا دانستہ بر کنجشک باز انداختیم

مے بکش زاہد کہ با ہم نشستے در تنا افتاد ... دامن تر وتبیر بجائے جانماز انداختیم

خرقۂ آلودۂ دنیا نماشے نیست نیست ... کے ز دوش ایں خرقہ را ما در نماز انداختیم

مدعی را صیت عالمگیر ما از پا فگند ... صید را ما با صدائے طبل باز انداختیم

مشکل مجذوب را مشکل کشا از ہم کشود
کار خود را با لطف کارساز انداختیم

کے رود دل کہ با تو شبے گفتگو کنم ... چوں ماہ لاف حسن زند روبرو کنم

تا چند در خیال تو اے آفتاب حسن ... با ماہ ہر زماں ز درے گفتگو کنم

دستے بابند سازد بخوں خضاب کن ... تا خون رشک در دل پر آرزو کنم

با آبروئے مہر تو یکم ز حشر نیست ... صد التماس ہم بجہاں آبرو کنم

زاہد بہشت کہ بیدہ دلم چشم مست داشت ... باید روم بہ میکدہ تا جستجو کنم

خواری بکش بمیکدہ با من ہمیشہ بکش ... چوں گل بیک پیالہ ترا سرخرو کنم

اے ساقی چرا ہمیشہ تنہا شدم شگفتہ رو ... خود را بزہر غصہ چرا تند خو کنم

دیدار خوب در همه کارے مبارک است — ساقی بیا بیا و توے مے در سبو کنم
هرگز مدامم به پیش نیاید درین سفر — توفیق اگر دهند که خود را نکو کنم

مجذوب روز عید سراپایم آرزوست
تا خویش را فدائے سر پائے او کنم

من که دردی کش بے ساخته و بے باکم — ساعت سر ساخته هرگز نکند غمناکم
مے چرا در گرد عمر بغم نکنم — پیش ازاں روز که پیمانه کنند از خاکم
پیش من شیشه پر به بود از خم تهی — تاج بر عقل فلاطون ندهد ادراکم
آتش دوزخ از عهده نیاید بیرون — آب میخانه نسازد ز نیا گر پاکم
نتواں شد خجل از غنچه باده فروش — ورنه جز نغمه چه حاصل بود املاکم
از همان روز دلم شمع هدایت افروخت — کاتش عشق تو آمیخته شد با خاکم
طائر قدسم و باغ وطنم رفته زیاد — تا کجا بار کنند از گره افلاکم
گره رشته جانم که سر عاریت است — نکشاید مگر از حلقه آں فتراکم

رند و دردی کش و مجذوب نظر بازم مست
فکر بے فائده هرگز نکند غمناکم

زهے شان و شوکت بس این عزتم — که از خاکساران این حضرتم
جبینے به از آفتابم بس است — نشان نمایان این دولتم
ازین در چو خورشید زلفت تپش — همان نور دل بس بود خلعتم
ز اخلاص پوشیده ام خلعتے — که تا حشر بالا بجز و شوکتم
نباشم چرا خاک آں آستاں — که در خاکساری بود عزتم
سرم چوں کند سهو در سجده — که دل جمع سازد ز هر طاعتم
بایں سجده خو کرده ام در ازل — نخواهد فراموش شد عادتم

وریں در ازاں گشتہ عقلم گدا	کہ ظاہر شود بر جہاں ہمتم
گناہم بامید لطفِ خداست	گواہی بناشد بہ از جرأتم
دگر وقت آں شد کہ از درگہش	کشادی دہد رو بہر ساعتم
کند بے نیازم ز ہر آرزو	ہمیں آرزو باشد از حضرتم

بہ مجذوب ابدال بگو مژدہ باد
کہ نزدیک شد وعدۂ دولتم

ساغرے گر ز لب لعل تو دریوزہ کنم	خاک در کاسۂ ایں گنبدِ فیروزہ کنم
نکند تشنہ لبم جامِ جم و آبِ حیات	مگر آں آب کہ با یاد تو دریوزہ کنم
یارب اندیشۂ فردا نرود از یادم	تا قناعت بہماں قسمتِ ہر روزہ کنم
روز شنبہ بکف آورمے و تا جمعہ بنوش	تا خبر وارث ازیں مہلتِ شش روزہ کنم
بہر یک بوسۂ آں مغبچۂ ماہ جبیں	پیر در دیر مغاں خدمتِ سی روزہ کنم
تا بگنجِ گہرم شاہ و گدا رشک برند	دیدہ را بہ در دل کاسۂ دریوزہ کنم
چوں بتوفیقِ خدا خون نکنم در دلِ خصم	منکہ افطار بخونِ جگر از روزہ کنم

اشک مجذوب اگر صبر کند من ہمہ را
لعل و یاقوت و عقیق و در و فیروزہ کنم

من بایں ورز پئے نعمت و ناز آمدہ ام	طاق ابروئے تو دیدم بہ نماز آمدہ ام
نکہتِ زلفِ تو پیچیدہ بگلزار بہشت	بہ طلبگاری آں عمر دراز آمدہ ام
از پئے مصلحتے در قفسم داشتہ اند	طائرِ قدسم و از گلشنِ راز آمدہ ام
عجز افتادگی و مسکنتم در کار است	مشتِ خاکم کہ بدرگاہ نیاز آمدہ ام
طاعتِ بندہ عیاں بود کہ نافرمانی است	بامید کرمِ بندہ نواز آمدہ ام
باشد آبے بزند بر جگرم بادہ فروش	بر درِ میکدہ با سوز و گداز آمدہ ام

بر در خانقه و صومعه مستان بگذر — تا بدانی که چرا از همه باز آمده ام
از شبستانِ عدم تا به نظرگاهِ وجود — همه جا سیر کنان گوش بساز آمده ام
از پئ صید غمت باز دلم بال کشود — کو بکو این همه راه اینچه باز آمده ام

سرگذشت من مجذوب شنیدن دارد
گوش کن کز سفر دور و دراز آمده ام

زاهد مگو که مستِ شراب سه ساله ام — چشمے گرفته است بیاد پیاله ام
واقف نه که چون بکمندم گرفته است — با زلفِ عنبرین پست مشکین کلاله ام
هرگز براه میکده خود سر نرفته ام — قسمت کدام کرده بایں در حواله ام
چون دیدهٔ مدام نباشد بخط جام — این خط خلاص کرده ز قید رساله ام
یکدم خیال روئے خوش و صنعتِ خدا — بهتر بود ز طاعتِ هفتاد ساله ام
تا گوشهٔ ز ملک قناعت بجان خرید — در سینه داغها شده مهر قباله ام
بالطف آن مزاج ندانم که از چه رو — هرگز بخاطرِ تو گران نیست ناله ام
شکرِ خدا که از لب لعلت نهان نبود — آن زهرها که ریخت غمت در پیاله ام
دوشم بیاد خطِ تو دیوانه کرده بود — دیدار ماه چار ده و دور هاله ام

مجذوب از قرینه توان یافتن که دوست
آزرده نیست خاطرش از آه و ناله ام

مستیم و گنهگار بجز آه نداریم — باک از عسس و محتسب و شاه نداریم
بیباک سراسر رود و رندیم و نظرباز — در دل هوسے جز رخِ چون ماه نداریم
جاهے که ز دولت نبود دولتِ فقر است — آن نیست که ما دوستی از جاه نداریم
شهرے که در و دولت و اقبال فروشند — نزدیک تر از ملکِ سحرگاه نداریم
داریم بتوفیق خدا سلطنتِ فقر — ما رشک بدرویش و شهنشاه نداریم

احوال رہ از عقل و جنوں ہر دو گرفتیم
نزدیک تر از راہ جنوں راہ نداریم

تنہاست جنوں گر ہمہ راہیست بیابان
تا امن تر از راہِ خرد راہ نداریم

بر دامن تشریف بلندش نرسیداست
تا دستِ امید از ہمہ کوتاہ نداریم

مجذوب در شاہِ کرم خاک مراد است
امید بغیر از کرمِ شاہ نداریم

اے سراپا ناز قربانت شوم
ناز کن تا باز قربانت شوم

جملہ خوبانِ جہاں صیدِ تو اند
من ہم اے شہباز قربانت شوم

تا عرفیش زندۂ اعجاز تست
اے تمام اعجاز قربانت شوم

شمع رویت کو کہ دل پروانہ وار
تا کند پرواز قربانت شوم

میشوم قربان آں ساعت کہ باز
بینمت دمساز قربانت شوم

صد رہم گر باز گردانی ز راہ
باز گردم باز قربانت شوم

ہر کہ قربانِ تو شد ممتاز شد
تا شوم ممتاز قربانت شوم

گر کنم صد جاں فدایت ہر زماں
از دل و جاں باز قربانت شوم

دیدۂ مجذوب حیرانِ تو شد
من ہم اے شہباز قربانت شوم

ما بایں در نہ پئے برگ و نوا آمدہ ایم
دردمندیم بامید دوا آمدہ ایم

چوں تواں آمدن از عہدۂ ایں شکر بروں
کہ بامید بدرگاہِ شما آمدہ ایم

با وفا مہر تو از روز ازل پیماں بست
بر سرِ وعدۂ آں مہر و وفا آمدہ ایم

بہوائے سرِ کوئے تو ز گلزارِ بہشت
ہمرہِ قافلۂ بادِ صبا آمدہ ایم

از سرِ شامِ عدم تا بہ سحرگاہِ وجود
بہواداریِ آں زلفِ دوتا آمدہ ایم

طاقِ ابروئے کجت دیدۂ دل قبلہ نماست
ما بایں در پئے قبلہ نما آمدہ ایم

یکجہاں آتش دل شعلہ ور از کوئے تو شد | از پئے آتش ایں طور لقا آمدہ ایم
خاک میخانہ شو و جان جہاں بیں بکف آر | تا بدانی ز کجا تا بکجا آمدہ ایم
دو جہاں را بسر خوانِ کرم خواند کریم | از عدم جملہ باواز صلا آمدہ ایم
از بیابانِ حرم تا بدر پیرِ مغاں | ہمہ جا بر اثر راہ نما آمدہ ایم

بہوائے من مجذوب ز گلزار بہشت
بہر تسلیم بدرگاہ خدا آمدہ ایم

دارد بسر ہوائے رخت آفتاب ہم | خور کردہ خندہ آب بدل لعل ناب ہم
در پردہ زد جمال تو آتش بکائنات | یعنی نداشت تاب جمالت نقاب ہم
پیچیدہ سنبل از غم زلفت بخویشتن | در برگ غنچہ پردہ نشیں شد گلاب ہم
از تاب بادہ برگل رویت عرق نشست | یا آتش اندر رخ تو خجل گشت و آب ہم
خورشید را نہاں نکند پردہ ہائے راز | محوست کدام ذرہ فتنہ در نقاب ہم
خوں ریز شو چو لعلِ بدخشاں بخونِ دل | تا از جگر شراب دہندت کباب ہم
جامے دریں جہاں بجگر تشنۂ بدہ | تا آں جہاں نجات دہندت ثواب ہم
خود را بشوق گریہ مستانہ مست کن | تا نالہ ات دعا شود و مستجاب ہم
سنجیدہ گوئے و آنچہ نپرسند ہم مگوئے | ایں نکتہ را ز من بشنو و ز کتاب ہم
دیدیم ما ملازم درویش بودہ است | آسایشے کہ شاہ نہ بیند بخواب ہم

آہم خجالت از دلِ مجذوب میکشد
شکر خدا کہ رفت غم و اضطراب ہم

توبہ کردم کہ دگر توبہ ز صہبا نکنم | درِ غمہائے جہاں را بہ عبث وا نکنم
ساقیا بایۂ غم عقل کج اندیشۂ ماست | مے بادہ تا دگر اندیشۂ بیجا نکنم
من ہم از قہقہہ چوں خندۂ مینا شب و روز | خوں چرا در دلِ ایں گنبد مینا نکنم

غمِ دنیائے دنی دشمنِ دین و دلِ ماست
نیست مردی که علاجِ غمِ دنیا نه کنم

تا کسم گر بہ ہوا داریِ آں زلفِ دوتا
پنجه در پنجهٔ مردافگنِ جوزا نه کنم

منکه اشکم ہمه جا گنجِ گہر کرده رواں
خنده چوں برزبکم خرجِ ثریا نه کنم

ہمه را فقر و فنائے ہمه روشن شده است
از تو ہم جز تو ہماں به که تمنا نه کنم

شمعِ رخسارِ تو فرمود که در روز و شبم
کارِ پروانه کنم من ہم و پروا نه کنم

صبر و ہوش و خرد و دین دلم رفته ز دست
ندہم تا ہمه را پیشِ تو پیدا نه کنم

آں ہنر نیست که بد بینم و گویم ہنر است
ہنر آنست که بد بینم و رسوا نه کنم

کربلا گرچه ربود از دلِ مجذوب قرار
من چرا در نجف آسوده تماشا نه کنم

دل داده ایم و تحفهٔ دردے گرفته ایم
خوں خورده ایم و چہرهٔ زردے گرفته ایم

خورشید و ماه را که سر از آسماں گذشت
از دفترِ جمالِ تو فردے گرفته ایم

سرگشتهٔ تو ایم و فلک پیشِ خیالِ ماست
در وادیِ جنوں پئے گردے گرفته ایم

ما را ہوائے میکده بر سر فتاده است
آنجا نشانِ چارهٔ دردے گرفته ایم

چشم و چراغِ ما دلِ صاف است چوں سپہر
تا از کتابِ حسنِ تو فردے گرفته ایم

آبے نگر بہشت زند بر ہوائے ما
آنجا نشانِ چشمهٔ سردے گرفته ایم

دنیا زن است و عاشقِ دنیا نه زن نه مرد
ایں پند را بگوش ز مردے گرفته ایم

مجذوب مدتے است که از ما کشیده سر
یکباره ترکِ بادیه گردے گرفته ایم

ما تن بعیشِ ہفت اقلیم نمے دہیم
لیکن غمِ ترا بدو عالم نمی دہیم

تشریفِ غم ز روزِ ازل سرنوشتِ ماست
او ہم نمی ستاند و ما ہم نمی دہیم

ما دل بجائے گوشهٔ میخانه بسته ایم
ایں گوشه را بسلطنتِ جم نمی دہیم

لذت ز غم نیافته حیرت مکن طبیب
گر دل به مهربانی مرهم نمی دهیم

آشفتگی ز خاطرِ پاکم نمی شود
تا دل بدست طرهٔ پرخم نمی دهیم

ویران سرای حادثه را آن ثبات نیست
رخصت به سیل اشک دمادم نمی دهیم

نگذشته بود از سر آوازهٔ سخا
انصاف بر سخاوتِ حاتم نمی دهیم

ای دل شگفته باش که غم نیست در بهشت
این مژده را بمردم بی غم نمی دهیم

با یاد تو رفاقت مجذوب در کنج غم
این گوشه را بعیش دو عالم نمی دهیم

تا پای همت سیر وجود اندر آرزوم میکنم
دست از تمنا می کشم تسخیر عالم میکنم

کی رو دهد با سیم و زر با گنج یاقوت و گهر
این عیش را کز دولت اشک دمادم میکنم

بر زلف آن ماه چگل دل بسته ام از جان و دل
خود را اسیر مستقل از شوق اسلم میکنم

در گلشن صبر و وفا کاری ندارم جز دعا
گاهی شکایت با صبا از زلفِ پرخم میکنم

گفتم شدم دیوانه ات عمری نشسته در میخانه ات
گفتا بیا پیمانه ات من نیز آدم میکنم

زاهد نداری کیستم کی چون تو بی می زیستم
بی فکر هرگز نیستم طاعت نگو کم میکنم

هر چند بیهوش از نیستم از مرگ هم غافل نیم
جامی که بر سر میکشم پا را هم از جم میکنم

افیون و می با بنگ گر گر کیفیت دیگر دهد
زان غصه را با خونِ دل پیچیده درهم میکنم

خوش می نماید دم بدم در یاد او مجذوب باهم
صبری که من در کنج غم با چشم پرنم میکنم

از دامنِ خود دست کشیدیم و گذشتیم
از غیر تو مردانه بریدیم و گذشتیم

دیدیم گرانی همه از خاک پرستیست
چون شعله سر از خاک کشیدیم و گذشتیم

راهی که در و دیر بگرد روان شیشه و لبهاست
هر گام به لبیک کعبه رسیدیم و گذشتیم

از باغِ تمنا که دو رنگی ثمر اوست
چون بوی گل آهسته پریدیم و گذشتیم

هر بوالهوسے دامنے از غنچه و گل چید
ما دامن ازیں طائفه چیدیم و گذشتیم

با دامن هر غنچه درآویخته صد خار
بر طبع هزاراں نه خلیدیم و گذشتیم

در پردهٔ آں نور که پیدا و نهاں است
پیدا و نهاں را همه دیدیم و گذشتیم

در باغ هوس میوه صفرا شکنے نیست
از شاخ طمع دست کشیدیم و گذشتیم

در بادیه گاہے که رسیدیم به مجذوب
جوئے بهم از دور کشیدیم و گذشتیم

من ازاں کلاه همت که بطرف سر شکستم
چه طلسم آرزوها که بیکدگر شکستم

نه به ورد سر اسیرم نه به چیں جبرائیل
نه خمار شام غم را زمے سحر شکستم

به شکست شیشهٔ ما دل خصم کو بنازد
که من ایں شکستنی را ز تو بیشتر شکستم

چه بقوت ضعیفی چه بزور ناتوانی
دل دشمنان خود را نه بزور و زر شکستم

گل و لاله زار چشمم ز هوا گشته رنگیں
سر خارهائے غم را همه در جگر شکستم

دل خویش را ندانم دل تست پاک آهن
ز غم تو بسکه در دل سر نیشتر شکستم

شکستگی دلم را همه جا شکست زلفت
چه عجب اگر کشادے بدر به هر شکستم

به پناه آستانے شده ام چو نوح آدم
که دراں سفینه هرگز نه بد خطر شکستم

همه جا کشیده دریا به خم و خانے مجذوب
به شمارهٔ طلسمے که درین سفر شکستم

دگر رفتم که در میخانه باشم
رفیق شیشه و پیمانه باشم

ز مے نوشی رود کاریں اندیشه
روم در کار خود مردانه باشم

دل دریاکشم خوشنود ازاں است
که من دردی کش خمخانه باشم

چرا از مے فروشاں دور گردم
چرا با آشنا بیگانه باشم

دراں مجلس که ساقی شمع بزم است
چرا حسرت کش پروانه باشم

بحرفِ ناصح و فریادِ واعظ
اگر عاقل شوم دیوانہ باشم

برو زاہد ریا عشقت بے عیش
چو در دامِ چلیپے دانہ باشم

بیا ساقی بہ بزمم کور طبعاں
خرابِ نرگسِ مستانہ باشم

تو می باید کہ دائم شاد باشی
چہ باشم من کہ باشم یا نہ باشم

نوالم آشنا را آشنا ساخت
اگر بیگانہ بیگانہ باشم

چہ حاصل از غمِ ایام مجذوب
ہماں بہتر کہ در میخانہ باشم

ہر زماں از خونِ دل جامِ شرابے میزنم
در غمِ شکر لبے بر آتش آبے میزنم

نیستم پروانہ تا خود را بہ آتش زنم
ذرہ ام لافِ وفائے آفتابے میزنم

غنچہ را مے بوسم و یادے ز لعلت میکنم
ساغرِ مے نوشم و فالِ صوابے میزنم

گوشۂ میخواہم و یک شیشۂ باہوشی
بر صفِ ہم صحبتاں بازِ انتخابے میزنم

از صبوحی مطلبم جز گریۂ مستانہ نیست
بختِ خواب آلودہ را بر رخ گلابے میزنم

از تماشائے کواکب حیرتم را مطلبے است
با خیالِ شوخ چشماں راہِ خوابے میزنم

میکنم دل را تسلی با خیالِ عارضت
آتشِ پروانہ را بر اضطرابے میزنم

ایں کمالم بس کہ چوں مجذوب در دیرِ مغاں
دم ز خدمت گاریِ عالی جنابے میزنم

پیمانہ کش و رند و خراباتی و مستیم
تنزیہ ندانیم ہمینیم کہ ہستیم

جز پیرویِ پیرِ مغاں در سرِ ما نیست
ما بر سرِ اقرارِ ہماں روزِ الستیم

آں نیست کہ باہم بہ غمِ توبہ نہ باشیم
ما توبہ کہ کردیم ہماں روز شکستیم

بانگِ خودی ذوقِ ز مستی نتواں یافت
تو خلق بدانند کہ ما بادہ پرستیم

از دلِ غمِ بیگانہ گردے شد و برخاست
آں روز کہ لب بر لبِ پیمانہ نشستیم

بے قطع تعلق نتواں گشت گرفتار — آں روز بدامِ تو فتادیم که رستیم

یکسر پریشاں شدن و شاد نشستن — عهدیست که با زلفِ پریشانِ تو بستیم

بر ما مفشاں دست که ما بے سر و پایاں — بر [illegible] لطفِ تو سر را [illegible] نشستیم

از صحبتِ محبوب [illegible] چه [illegible] پیمائیم

صد بار درین شب که با توبه شکستیم

بصد آشفتگی چوں موج هر سو بے قرار افتم — ازیں دریا که طوفاں خیز شد تا بر کنار افتم

غزالِ فیض پر وحشی است کو آنجا که گزشته [illegible] — که [illegible] گردم و [illegible] شکار افتم

چرا پوشم درین میخانه چشم از [illegible] ساقی — که گل گل اشکفته گلزار دامن در خار خار افتم

ودر آں میخانه شوقم را تمنا در کنار افتد — که دست از پاے [illegible] یار افتم

شعورِ عقل را چوں نیست راه از ننگ نادانی — [illegible]

جنوں از داغهاے سینه ام آں لحظه گل چیند — [illegible]

دلم آں لحظه فارغ گشت [illegible] دراز پریشانی

که در پاے تو چوں زلفِ دوتاے اختیار افتم

چشمِ تر آخر به رویش بے نقاب انداختیم — [illegible] آفتاب انداختیم

اشک ما را با غبارِ دل تماشا دیگر است — [illegible] انداختیم

عقلِ دور اندیش را دیدیم جز بے چاره نیست — ایں کتابِ پر غلط را ما به آب انداختیم

هیچو خوابِ آهوے فیض از چشم یادم کرده بود — در کمینش خویشتن را ما بخواب انداختیم

باز با صد بیقراری بهرِ آں یکدانه خال — مرغِ دل را خوش بدامِ اضطراب انداختیم

غصه را با خونِ دل پیوسته بر سر میکشم — ای خوش آں فیوضی که با هم در شراب انداختیم

سیر دارد دامنِ ایں دشت اما از کنار — ما نظر از دور در موجِ سراب انداختیم

تا هواے سلطنت مجذوب را در سر فتاد — خویش را بر آستانِ بوتراب انداختیم

از رباط رفیع نه بستم ترک عادت میکنم
میروم در حلقهٔ مستان عبادت میکنم

بهتر از اشک ندامت هیچ استغفار نیست
بعد ازین باگریهٔ مستانه طاعت میکنم

کار و بار می‌فروشان دل بدست آوردن است
میروم تفتیش ارباب مروت میکنم

آمدم بر آستانت تا کنم جان را نثار
جان چه باشد آنچه مقدور است خدمت میکنم

بی رخت با نالهٔ آتش در گلستان میزنم
بی قد سروی که می بینم قیامت میکنم

در خیال لعل میگونت دلم خون می‌شود
تا نمکدانی بکار این جراحت میکنم

گر کنم گاهی رقیبان را نوازش دور نیست
همچو مجنون با سگ لیلی محبت میکنم

چون ملائک تا شوم در محفل جانان شمع بزم
خویش را پروانهٔ خدام حضرت میکنم

دولت بیدار دل جز دیدهٔ بیدار نیست
چشم باز خویشتن را یار دولت میکنم

از گناه خویشتن مجذوب خاطر جمع دار
التماس از پادشاه دین و دولت میکنم

چه غم دارم صنم دلدار دارم
چه کم دارم غم بسیار دارم

ندانستم دلم را چون ربودند
زبان از گرمی بازار دارم

دلم جمع است با زلف پریشان
مسلمانم سر زنار دارم

ز لب در کوچه‌ها بیهوده گشتم
خجالت از در و دیوار دارم

رقیب از خاطرم نگذشته هرگز
شکایت گونه‌ای از یار دارم

سلیمان خاتمی افگنده از دست
درین هیچوله من هم کار دارم

ز خصم کج زبان اندیشه‌ام نیست
زبان خوش برای مار دارم

سراپا عیبم و نیکم شناسند
کریمی را چه ستار دارم

از انجم چشم بربالم کسی نیست
که من هم چشم گوهربار دارم

دل از کف داده مجذوب مستم
بغیر از عاشقی صد کار دارم

ای دل بیا که مژدهٔ وصلے شنیده ام
روز خوشی بطالع خود باز دیده ام

در بزم وصل ناله یقیں دلکشاتر است
منعم مکن که بلبل هجراں کشیده ام

پروانه وار روز و شبم در نظر یکے است
بے دوست روشنی ندید تو دیده ام

در سینه داغ نیست که در هم شگفته است
از لاله زار عشق تو گلهاست چیده ام

بایا و زلف روئے تو واللیل والضحیٰ
حرزیست که در فراق تو برخود دمیده ام

دردت عزیز تر بود از جان غافلم
حق با منست زانکه بپا ارزان خریده ام

دست دهنده آب بر آتش زند مدام
ساقی شنیده بود و لے بنده دیده ام

تنها بپیش پیر مغاں مے بازیاست
از مفتیانِ مدرسه هم وارسیده ام

در عشق سیل حادثه بستم نمے کند
چوں کوه در حصار فلک آرمیده ام

مجذوب مژده باد که آمد بهار وصل
بالبدفی بطالع خود باز دیده ام

هر کجا مستاں بآں سروثاں برخورده ایم
از جهاں گل چیده از بخت جهاں برخورده ایم

گرد غم از خاطرِ ما سرو قداں مے برند
ما بدور قبهٔ آخر زباں برخورده ایم

چوں نباشد از پے قامت بلنداں چشم ما
ما ز شاخ سدره در باغ جناں برخورده ایم

سالها خوں خورده ام از حسرت یاقوت اشک
تا شبِ قدرے باین گنج رواں برخورده ایم

دانه هائے اشک ما شبها پریشاں گشته اند
تا بدام حلقهٔ عنبرفشاں برخورده ایم

درد یار عشق باشد زندگی در یاد یار
گرچه ما دل داده ایم اما بجاں برخورده ایم

عیشِ درویشاں کجا و عشرت شاهاں کجا
ما به بزم خسرو آئین کیاں برخورده ایم

خیر خواهاں عالمے را کرده با ما خیر خواه
آنچه مارا بود در نیت بآں برخورده ایم

روز و شب با نشهٔ مستی تماشا خوشتر است
چوں به بازیهائے خوب آسماں برخورده ایم

از در پیر مغاں هر دم من و مجذوب را
دولتے رو داده از بخت جواں برخورده ایم

بخون دیده مکتوبے نگارم ۔ بکجا یک عرضه دارم آنچه دارم
هو المطلوب در عنوان کنم نقش ۔ باین عنوان ز عاشق یاد آرم
حکایت هائے را آهم جفا را ۔ به تهذیب وفا یک یک شمارم
کشم بلغرا مضمون هائے وسوز ۔ کنم ختمش بامیدے که دارم
بهم پیچیده چوں مار آهش ۔ ببال طائر قدسی سپارم
بهمین آں همایوں بال شاید ۔ بفارغ بال از غم سر برآرم
الهی مهرباں گرداں دلش را ۔ ز لطف مهرباں هر کس ندارم
بزودی بازگرداں آں نگارا ۔ که دیگر نیست تاب انتظارم
بده ساقی شرابے ارغواں رنگ ۔ بآں نیست که بینی روئے یارم
بامیدے ز دنیا از دل کهم برد ۔ جفاجوئے که کرد امید وارم
باین شرط از کفم دل برد دلدار ۔ که دست از دامن او بر ندارم
اگر عشقم نه بخشد عمر جاوید ۔ چه حاصل از حیات مستعارم
الهی عمر جاویدم کن احسان ۔ که احسان ترا یک یک شمارم

تعجب نیست از اقبال مجذوب
که همت بسته یارش را بیارم

کو همت مردانه تا از لمتا رهم کنم ۔ چوں کار ایں عالم شود تسخیر آں عالم کنم
کو عشق مه رخساره کو شوق آتش پاره ۔ تا با سرشک لاله گوں غل در دل عالم کنم
کو زلف آں ماه چگل کو آں بلائے دین و دل ۔ تا خاطر مجموع را آشفته و درهم کنم
کو دوستے تا یار من مستاں شویم اندر چمن ۔ او رو نهد بر شاخ گل من نازش شبنم کنم
کو طوق سیمیں غبغبے کو خاتم لعل لبے ۔ تا اسم اعظم را رواں از نقش آں خاتم کنم
گاه از گنه هم تنگ دل گاه از عبادت منفعل ۔ کو گریه مستانه تا هر دو را باهم کنم

هرگز نه سیرم گر شبے شیرین کنم کام از لبے
دل آب حیواں در کشد من سیر جام جم کنم

تخت کیاں برباد شد دوراں کئے از جم یاد شد
جامے بده تا آگہے از جرأت رستم کنم

شاہا نوازش کن مرا تا مجمع خصم ترا
سازم پریشان و فنا با حلقهٔ ماتم کنم

گر خصم کج سرکش شود با شعلهٔ آتش شود
من با خدنگ راستی همچون کمانش خم کنم

تا گشته ام بهیئت گدا می گویم و با شد روا
تا ناز بر نوشیرواں با خنده بر حاتم کنم

گر چند روزے با جفا صبرے بود مجذوب را
از دولت غم عیشها با خاطر خرم کنم

هر جا ز سرگذشت خود افسانه بسته ایم
بندے بپائے عاقل و دیوانه بسته ایم

مشتاق یک نظارهٔ دیدار آشناست
چشمے که از عنایت بیگانه بسته ایم

در ملک فقر ما غم یاجوج حرص نیست
سدے ست ما بهمت شاهانه بسته ایم

در جستجوئے دل که همان خانهٔ خداست
احرام کعبه در ره میخانه بسته ایم

سیمائے شمع در دل شب خوش نگار تست
ما دل بزلف یار حکیمانه بسته ایم

خواهش کجا به جذبهٔ معشوق میرسد
تهمت به عشق بازی پروانه بسته ایم

با التفات ساقی و احسان میفروش
پیماں بدستیاری پیمانه بسته ایم

مجذوب باده نوش که مائیم و یک امید
آں هم بالتفات کریمانه بسته ایم

گردیده ام غبار و پناهے گرفته ام
هر طرف دامنے سر راهے گرفته ام

در خاطرم شکست طلسمات آرزوست
پیمانه هم از کف ساقی گرفته ام

گنج قناعتم ز عنایات لطف اوست
ایں ملک را به تحفهٔ آهے گرفته ام

منعم مکن ز حلقهٔ مستان سینه صاف
من هم دریں حصار پناهے گرفته ام

پائے طلب ز کوی خرابات چوں کنم
آنجا نشان خانهٔ ماهے گرفته ام

چوں شمع دل گداخته صد بار جراتم
تا رخصت نهفته نگاہے گرفته ام

تا خجلت از کرم نه برد ورنه بازخواست
بر ہر گناه ز توبه گواہے گرفته ام

مجذوب خاکسارم و در انتظار دوست
در کوچهٔ وفا سر راہے گرفته ام

خیز تا از در میخانه گذارے بکنیم
بالب غنچهٔ دفع خمارے بکنیم

راه ظلمات ولب چشمهٔ حیواں دور است
التماسے ز لب لعل نگارے بکنیم

ماهماں به که دریں دائره حیرانی
خویش را محو رخ لاله عذارے بکنیم

نیست در انجمن وعظ بجز غصه و آه
عیش آنست که با مہر نگارے بکنیم

در مقامے که بیاد لب او مے بکشند
زاں میاں مصلحت آنست کنارے بکنیم

ما نداریم پریشانی ما تا کے و چند
باسر زلف تو خوب است قرارے بکنیم

عمر نقدیست که البته ز کف خواهد شد
خوشتر آنست که صرف غم یارے بکنیم

خواب را سرده وبرخیز که با دیدهٔ باز
شاهبازے برسانیم و شکارے بکنیم

عمر تا چند شود صرف شمار زر و سیم
باید اندیشه هم از روز شمارے بکنیم

پیش ازیں هم نتواں کرد مدارا با خصم
تیر آہے بکشیم از دل و کارے بکنیم

عمر مجذوب به ایں روز و شب و سال و مه است
عمر آنست که صرف غم یارے بکنیم

صبر و هم تا گریه در دامن هاموں کنم
تحفهٔ من هم نثار تربت مجنوں کنم

نیست رخصت ورنه بتوانم ز دود اشک و آه
بحر را بے آب سازم دشت را جیحوں کنم

لو غم عشقے که در خاطر نشیند کوه کوه
تا ز رشک بیستوں خوں در دل گردوں کنم

دولت دیدار آں باشد که در بزم وصال
دیده را آئینه دار حسن روزافزوں کنم

ہیچ گفتم آں دہاں را لب بشناختم کشود
خاطرش از یک ہیچ مے ترسد ندانم چوں کنم

بے لبش جز خونِ دل جا ہم نباشد در نظر
ساغرم خالی چو گردد دیدہ را پر خوں کنم

دلبرم طفل است و از حال رقیب آگاہ نیست
دوست از دشمن نمے داند ندانم چوں کنم

جوہرِ دل را نشاید بے گداز آئینہ ساخت
ایں خیالِ خام را باید ز سر بیروں کنم

خواجہ را گفتم فزوں تر شد بفکرِ مالِ خویش
تا خبر دادست ز اقوالِ زرِ قاروں کنم

عمر مخمور مجذوب بہتی جنونی کردہ ام
باز میخواہم بیک ساغر ترا ممنوں کنم

آں شبے کہ با خیالِ لبت غنچہ خفتہ ام
صبح از نسیم زلفِ تو چوں گل شگفتہ ام

بیدار کردہ صبح سعادت مرا ز خواب
آں شب کہ در خیالِ تو بیدار خفتہ ام

دائم لبت بہ خندہ و رویت شگفتہ باد
چوں گل بیک پیالہ کنی گر شگفتہ ام

عمرے میانِ خوف و رجا فکرتم گداخت
با آنکہ مژدہ ہا ز کلامت شنفتہ ام

باید ز آستانِ تو جویم دوائے خویش
آگاہ جز تو کیست ز رازِ نہفتہ ام

از خار ہائے ہمتم اندیشہ کے کند
در راہِ دل کہ با مژہ بیکسر رفتہ ام

حیرت مکن ز ہمتِ مجذوب در رہِ عشق
گر شش ہزار بیت بیک ماہ گفتہ ام

نیکو نگر کہ نسخۂ دیوان مختصر است
ایں شش ہزار دُر کہ بیک ماہ سفتہ ام

مجذوب لافِ عشق زدن عاشقانہ نیست
ایں نکتہ را بگوشِ تو صد بار گفتہ ام

بقیہ اشعار مثنوی ردیف (د) صفحہ ۶۴

مغنی نوائے طرب ساز کن
طرب را دریں پردہ آواز کن

نوائے دلم عاشق ساز تست
خوش آں دل کہ مشتاق آواز تست

مگو فاش رسوا بآواز نے
کہ ایں فتنہ نے جم گذارد نہ کے

مغنی بگو فاش با تار چنگ — که جائی نگو ع است این دیر تنگ
شنو تا چه خوش گفت آواز دف — کزین دائره هیچ نامده بکف
شنیدم تار طنبور دیدم گریست — که جز زهر دوری مینا کاسه چیست
چه خوش گفت ناقوس این کهنه دیر — که یزدان کریم است و انجام خیر
الهی بمستان روز الست — که دل بر تو بستند از هر چه هست
بآن هر دو یک تن که روز ازل — کشیدند ساغر به کین هبل
بدریا کش بزم روحانیان — کزو شد زمین قبلهٔ آسمان
بشاهی که در مسند من عرف — کشیده بسر ساغر لو کشف
بلعل لب مخزن مجتبی — که یابند ازو زهر نوشان شفا
بشیری که در بیشهٔ امتحان — نتابید از کهر آتش عنان
بآن رونق افزای عنوان دین — که زینت ازو یافت عرش برین
بآب دو زنخ باغ و بستان علم — بچشم و چراغ گلستان حلم
بشاهی که دادند از صدق تاج — که یابد ازو دین پاکان رواج
بفرمان ده کشور علم دین — که بود افسر نص والکاظمین
بنور دل آرای شاه رضا — کزو آشکار است راه رضا
بجود جوادی که روز نظر — گنهگار تر را کند شاد تر
باقبال آن شاه عالیجناب — که برج دهم را بود آفتاب
بشاهنشهی کز سجود درش — فزون از ملائک بود عسکرش
بخاک ره آن شهنشاه دین — که بر وی شود ختم فتح مبین
بآن چار ده که با یکدگر — کشیدند جام شفاعت بسر
که مجذوب را پیش مولای او — ز جام نجاتش کنی سرخ رو

به نزدِ شهان با دلِ پر امید | کنی در دو عالم مرا روسفید
چنان کن که بر درگهت جان بکف | بریزند خونم بخاکِ نجف

آتشے شب در شبستانے فتاد | سوخت چون شعله که در نیلبند فتاد
شعله تا مشغولِ کارِ خویش بود | بر سرِ شمعِ مزارِ خویش بود
شمع سان آتش زبانے زان گرود | با دلِ پر از شکایت کوه کوه
بانگ زد بر شعله کے بیدادگر | آفتِ دوران بلائے خانمان تر
بے سبب این فتنه و آشوب چیست | در شکستِ دل ترا مطلوب چیست
بیگنه ما را چنا کردن چرا است | نه بود از ظلم پیدا کردن روا است
گفت آتش بے سبب نفروختم | دعوی بے نسبت را سوختم
با چنین دعوی چرا است کم عیار | برگ خود ساختن هر نو بهار
هر کجا لفظی منم با سد نمود | همچنان در بندِ خود بودی که بود
سایه سان دائم بپستی مانده | در پسِ دیوارِ هستی مانده
از فنا گر تشنه مے داشتی | از شرر تخمے بدل مے کاشتی
گرچه خاکستر نشینت کرده ام | بر تراز چرخ برینت کرده ام
کار من نیک است گر بس میکنم | ملکے تا هست من کس میکنم
همچو مے مجذوب برگِ خود مساز | چون حریفانِ زبانی هیچ مباز
اهلِ دل مائل بپستی نیستند | همچو مے در بندِ هستی نیستند

اتمام مثنویات باقی غزلیات از ردیف ن تا ختم دیوان
زیرِ طبع ہے

صحت نامہ از ردیف الف تا ختم د
دیوان مجذوب تبریزی

صحیح	صفحہ وسطر	صحیح	صفحہ وسطر
ردیف الف			
زملامت	ص۶ سطر ۹	کشادهٔ	ص۹ سطر ۴
سیرآہنگ	ص۷ سطر ۱۱	پارهٔ زر	״ سطر ۵
بگیرو	ص۸ سطر ۶	شست	ص۹ سطر ۲۰
سگیرو	״ سطر ۱۴	جلیست	ص۱۰ سطر ۱
خورشید و مه	ص۹ سطر ۱۳	از فروغ	ص۱۴ سطر ۱۱
آخر دگر	״ سطر آخر	بہر جا الے	ص۱۸ سطر ۱
بخشندگی	رباعی نمبر ۶	داده رو	״ سطر آخر
از دیدن زر	״ نمبر ۱۰	انتعاش	ص۱۹ سطر ۴
مطلب مطلب	״ نمبر ۷	پرورش	ص۲۰ سطر ۲
بشہسوار	ص۱۶ ...	بگیر به از	ص۲۴ .. ..
بکام دل ترا	״ سطر ۲۰	راز	رباعی نمبر ۲۱
راتیست	״ سطر آخر	نشد	رباعی نمبر ۲۴
(ب)			
برق شتاب	ص۱ مطلع اول	به توبه عزو برده نفس	״ نمبر ۳۴
وه داس زبد و فکر کتاب	״ مقطع	رانکشی	
آئینه دار	ص۵ سطر ۱۳	جمالی	״ نمبر ۳۷
(ت)			
قربان سے شود	ص۹ سطر ۱	تنگ لباط	״ نمبر ۳۸

تو تیاست	ص۳۲ سطر ۱
برچیں	سطر ۹
آئینہ الکسی بخواں و راہ رو	" "
طالعش	(د) ص۹ ...
فریبندہ	ص۸ ....
چو شد	ص۹ سطر ۳
بیدار	ص۱۰ سطر ۲۰
درسیست	ص۱۱ ...
آں زلف	ص۱۴ سطر ۱۱
زور	ص۱۵ سطر ۵
آرد	" سطر ۱۰
فسوں	ص۱۶ سطر ۱۲
محل	" سطر ۱۴
زنار	ص۱۷ ....
خونابہ	" سطر ۲۰

مندرجہ ذیل دو شعر سہواً باقی رہ گئے ص۱۸ سطر ۹ کے بعد

کسے نشستہ بجائے نمی رسد برخیز
کہ ہر قدم بتو صد خضر راہ مے گذرد
بقطرۂ شدہ خورسند گوہر از دریا
قناعت ہست کہ نازش بہ شاہ میگذرد

شعلۂ شوق	ص۲۱ سطر ۵

بدست	ص۲۰ سطر ۲۰
حدیثے است	" سطر ۴
راہ پُر دور است	ص۲۱ سطر ۱
نقل و	" سطر ۹
از ناشد	ص۲۵ سطر ۳
ایں	ص۲۸ سطر آخر

ص۲۹ سطر ۱۸ کے بعد یہ شعر لکھنا تھا ؎

فکرم بیا و زلف پریشان و رہم است
پیچیدہ بود در ہم و شب ہم دراز بود

جام	ص۳۲ سطر ۱
بعیب	ص۳۳ سطر ۱۵
مستعار	ص۳۸ سطر آخر
کہ چوں نام خدا	ص۳۹ سطر ۱۴
بپایاں	" سطر ۱۶
باتو	ص۴۰ سطر ۱۰
منشیں	" سطر ۱۶

ص۴۱ سطر ۹ کا مصرعہ ثانی یہ ہے

تا نے فتح و جیم جرأت تاج اقبال تو باد

ص۴۱ سطر ۶ جائے فتح و کا مصرعہ اول یہ ہے

دال در میم محبت د م بدخواہاں تست

رند	ص۴۲ سطر ۱۴

صفحہ ۴۲ سطر ۷ کے بعد یہ شعر ہونا تھا

آنکہ از کم فرصتی ہائے اجل آگاہ شد
توبہ دیگر از مے گلفام نتوانست کرد

بجے فلک تخت آسمان الکحل | صفحہ ۴۴ سطر ۱۹

صفحہ ۵۲ سطر ۶ کے بعد یہ شعر ہونا چاہیئے

یاد او کن از خدا غافل مباش
باش در ذکر خدا با یاد او

یہ شعر مقدم ہے	صفحہ ۴۹ سطر ۱۳
یہ شعر مؤخر ہے	۔ سطر ۱۲

دنی	صفحہ ۵۵ سطر ۱۴
شمعے	صفحہ ۵۶ سطر ۱
--	صفحہ ۶۰ سطر ۹

خاطرش از بسکہ دارد ناز استغنائے حسن
گر دعا از زیر لب ہم میکنی آہستہ نیست

اندر قود دوم	صفحہ ۶۰ سطر ۱۵
--	صفحہ ۶۱ سطر ۱۹

زینت چارم کرد گل گل شگفت

.. ..

باقی دال، واؤ اور نقطہ کم و بیش کی صحت خود ظاہر ہے۔ صفحہ ۱ از ردیف الف تا ختم د تمام ہوا۔ باقی بردیف ن تا ی

دیوانِ مجذوب ردیف م میں یہ غزل سہواً باقی رہ گئی ہے

چوں جام بادہ کوئے مغانست مسکنم
پاکست طینتم چہ شد آلودہ دائمم

میخانہ را بجائے بہشتم نمودہ اند
تا از خیال محو نہ گردد نشیمنم

آب وہوائے میکدہ ام گشتہ سازگار
زاں روکہ سایہ پرورِ طوباست گلشنم

ساقی بیار ساغرِ آئینہ فام را
باشد نظر بچہرۂ مقصود افگنم

باکم بہ یمنِ عشق ز شمشیرِ خصم نیست
از آتشم بترس مترساں ز آہنم

اندیشہ نیست بیژنِ دل را ز چاہِ تن
پروردۂ تہمتنِ عشق است بیژنم

عیبم مکن بہ فقر کہ چوں شمع آفتاب
با نورِ دل لباس گرانست بر تنم

خدمت نکردہ کس بمقامے نمی رسد
ایں نکتہ بس بود ز مقاماتِ سر فہم

مجذوب نی کشم سرِ شوریدہ را بدوش
تا روئے دوست بینم و در پاش افگنم

غزلیات جامع دیوانِ مجذوب از حکیم میر باور علی رعلا مصبداری حکیم دواخانہ واڑی جنکشن — دکن

جمالِ نورِ حقیقت محمدِ عربی
کمالِ حسنِ رسالت محمدِ عربی

گلِ سرِ سبدِ خلق زینتِ کونین
بہارِ گلشنِ قدرت محمدِ عربی

ضیائے صبحِ ازل رونقِ دوامِ ابد
شفیعِ روزِ قیامت محمدِ عربی

کھلا اسی سے تھا لولاک قفل ابجد کا
ہے اسم مقتضائے فطرت محمدِ عربی

خدا نے خلق کیا سب سے اول آپکا نور
انیسِ خلوتِ وحدت محمدِ عربی

نہ عبد تجھ سا نہ معبود کے سوا معبود
یہی ہے اصلِ حقیقت محمدِ عربی

جو سرفراز تھا عرشِ بریں شبِ معراج
ترے قدم سے ہے عزت محمدِ عربی

نہیں مجال بشر کی ہے خود خدا مداح
رقم ہو کیا تری عظمت محمدِ عربی

محال حسی و عقلی خدا کی رؤیت ہے — دکھا دے اپنی ہی صورت محمدِ عربی
حدیثِ وحیِ خدا ہے تو بس یہی کافی — کتابِ حق تری عزت محمدِ عربی

خدا کے واسطے اشعارِ رعد ہوں مقبول
یہی ہے نذرِ عقیدت محمدِ عربی

کمالِ صنعتِ قدرت محمدِ عربی — مآلِ ختمِ رسالت محمدِ عربی
ضیائے صبحِ ازل رونقِ دوامِ ابد — بہارِ گلشنِ قدرت محمدِ عربی
نہیں ہے سایہ کا سایہ دلیل روشن ہے — کہ خود ہے سایۂ رحمت محمدِ عربی
کسی نبی کی رسائی جہاں نہیں ممکن — تری وہ منزلِ رفعت محمدِ عربی
جو بے حساب رہے بے حساب جنت میں — وہ خاص تیری ہے امت محمدِ عربی
عطائے رب سے فترضیٰ ہے شانِ اقدس میں — کہ دو جہاں میں ہے رحمت محمدِ عربی
وہ لاشریک ہے لیکن اسی کے نام کیساتھ — تمہارے نام کی شرکت محمدِ عربی
مقامِ اقدسِ اعلیٰ ہوا ہے جمع الجمع — محیط کثرت و وحدت محمدِ عربی

دکن میں رعد ہے مثلِ اویس طالبِ دید
ہے اشتیاقِ زیارت محمدِ عربی

ہوا ہے مجھ کو حاصل نعت میں فخرِ ثنا خوانی — صلہ ہر بیت کا بیتِ جناں ہے فیضِ سبحانی
مقدم انبیاء سے نام اقدس ہے محمد کا — کہ ہر سورہ میں بسم اللہ ہے عنوانِ قرآنی
بنا ہے وصفِ رخ میں بدرِ کامل مصرعِ اول — ہوا ہے آفتابِ صبحِ روشن مصرعِ ثانی
کلیمؑ و طور ہے بام مسیحؑ و حضرت عیسیٰؑ — سرِ عرشِ بریں تجھکو ہوئی معراجِ جسمانی
ترے شاگرد کا شاگرد جبریلِ امیں بھی ہے — تو ہے امّی لقب اے مظہرِ عرفانِ ربانی
حدیثِ نور کو دیکھو اگر دیوانِ خلقت میں — محمدؐ مطلعِ اول علیؑ ہے مطلعِ ثانی
کلامِ حق نبیؐ کی آلِ اطہر ہادیٔ رہبر — مخالف فی الحقیقت ہے اسیرِ دامِ شیطانی

بہتّر دوزخی ہیں ایک فرقہ اہلِ جنت ہے — محبانِ علیؑ ناجی ہیں باقی سب ہیں نیرانی
سخاوت تیری جنت بخش و کوثر بخش ہے شاہا — تری رافت کی رحمت کی ہے ہر مومن پہ ارزانی
نہ ہوں زوار دنیا میں رہوں جنت میں عقبیٰ میں — یہی دارین میں ہے مدعائے شوقِ ایمانی
مدد اے قبلۂ دیں المدد اے کعبۂ ایماں — کہ یہ دردِ جدائی ہوگیا ہے دشمنِ جانی

نہیں ہے سرنوشتِ رعدؔ سے اتنک گلہ شکوہ
مگر ہو آستانِ روضۂ اقدس پہ پیشانی

کہاں تک دردِ فرقت میں ہو ضبطِ سوزِ پنہانی — پریشانی سے میری خود پریشاں ہے پریشانی
تری درگاہِ عالی کا گدا ہوں اے شہِ خوباں — یہاں شاہی فقیری اور درویشی ہے سلطانی
وطن میں ہیں یہ سفر کب تک مدینہ میں طلب فرما — کہ آسانی ہے مشکل اور مشکل میں ہے آسانی
دمِ معجز نمائی اے مسیحا کے مسیحا ہے — طوافِ روضۂ اقدس شفائے دردِ روحانی
شفاعت کا بھروسہ ہے گناہوں سے پشیماں ہوں — پشیمانی ہے توبہ اور توبہ ہے پشیمانی
ترے سلمانؓ کے خادم کے خادم کا ہوں میں خادم — عطا ہو دین و دنیا میں مجھے تختِ سلیمانی
ترے خوانِ کرم سے نعمتِ دارین حاصل ہے — نصیبِ غیرِ خوانِ اغنیا پر ہو مگس رانی
خدا کا تھا جو مہماں میزباں ہے اہلِ جنت کا — شبِ معراج تھی عرشِ بریں پر تیری مہمانی
یہی تجریدِ مطلق اور آئینہ ہے وحدت کا — ترے روئے منور سے عیاں ہے نورِ سبحانی
خدا کی معرفت حاصل ہوئی تیرے توسل سے — وسیلہ گر نہ سمجھیں تجھ کو ہے یہ انکی نادانی
کتاب اللہ تیری آلِ اطہر ہادی و رہبر — ترا فرمان ہے حکمِ خدا و وحیِ ربانی
ہے تجھ میں حسن کے نو حصے پھر وہ بھی یہ دس ہیں — کہ تو اہلِ جہاں پر ایک حسنِ ماہِ کنعانی

عمل ممدوح سے دارین میں ہے حاصلِ قسمت
لکھو اے رعدؔ پھر نعتِ نبی میں مطلعِ ثانی

محمدؐ باعثِ لولاک اے محبوبِ یزدانی — ترے قد کا نہ تھا سایہ تو پھر تیرا کہاں ثانی

الف آدم میں اول اور آخر یائے علیؑ ہیں — محمد مصطفےٰؐ میں یائے ہے ختم یائے امکانی
کتابت میں بھی آخر یا کی دو قسمیں مقرر ہیں — نبوت مصطفےٰؐ پر ختم ہے یہ یائے برہانی
ہوا نور محمدؐ خلق - آدم آب و گل میں تھے — رہا لاکھوں برس مصروف ذکر و حمد سبحانی
یہی ہے معنی قدرت یہی ہے باعث خلقت — اسی پر کنت کنزاً کا عیاں ہے سر پنہانی
ہوئے آدم جو مسجود ملائک ہے سبب ظاہر — کہ تھی نور محمدؐ سے منور اُن کی پیشانی
کسی کو یہ شرف آدم سے تا عیسیٰؑ نہیں حاصل — کہ سبحان الذی اسریٰ سے ہے معراج جسمانی
مخاطب انبیا ہیں اپنے اپنے نام سے ہر جا — مگر تیرے لئے القاب ہیں آیات قرآنی
خدا جسم و جہت سے ہے بری پیدا نا ممکن — محمدؐ مظہر نور خدا ہے وجہ عرفانی
نبوت ختم ہے اُن پر امامت ختم ہے اُن پر — نظیر احمدؐ کا عالم میں نہ مہدیؑ کا کوئی ثانی

خدا کے حکم سے اے رعدؔ قربان محمدؐ سے
ہوا ہوں تابع آل نبیؐ و حکم قرآنی

مخمس بر اشعار مجذوب تبریزی از حکیم میر نادر علی رعدؔ (دکن)

تا بود کارت همه کردار عدل — نطق و گفتارت شو گفتار عدل
شعر مجذوب است رعدؔ اظهار عدل — یار نیکان شو که در بار عدل
حشر هر کس میشود با یار خویش

(۲)

یا علی حب تو باشد بهتر از هر طاعتے — مومنان را هست باید بهتر از هر طاعتے
رعدؔ چون مجذوب خواند بهتر از هر طاعتے — هر که مهرت را نداند بهتر از هر طاعتے

(۳)

جنت و خلد به ز قربت نیست — طاعت عارفان اجرت نیست
گو ببندد دست از نماز و روزه حج و زکوٰة
بهتر به نفع غیر طاعت نیست — هیچ سودے بر اثر عبادت نیست
تو عبادت برائے سود مکن

(۴)

گنج را بهر گنج وا کرد — داغ بے ذکر سجده پیدا کرد
دل تو تسبیح را تماشا کرد — ترک دنیا برائے دنیا کرد
زاهد آنجا که در غفلیت